อนุสรณ์

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ
หลวงโหณะวนิกพันธ์
(วิศิษฏ์ โหณะวณิก)

ณ เมรุวัดธาตุทอง
สุขุมวิท
๒๑ พฤษภาคม ๒๕๐๙

อนุสรณ์

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ
หลวงโทณะวนิกพันธ์
(วิศิษฏ์ โทณะวณิก)

ณ เมรุวัดธาตุทอง

สุขุมวิท

๒๑ พฤษภาคม ๒๕๐๙

ขอบพระคุณ

ขอขอบพระคุณท่านที่สละเวลามาให้เกียรติ
ในงานนี้ ถ้าหากการต้อนรับมีการขาดตกบกพร่อง
อันใดอาจเกิดขึ้นแล้ว ขอได้กรุณาอภัยด้วย

เจ้าภาพ

หลวงโหตระเพิ่มพันธ์ ท.ม. ต.ช

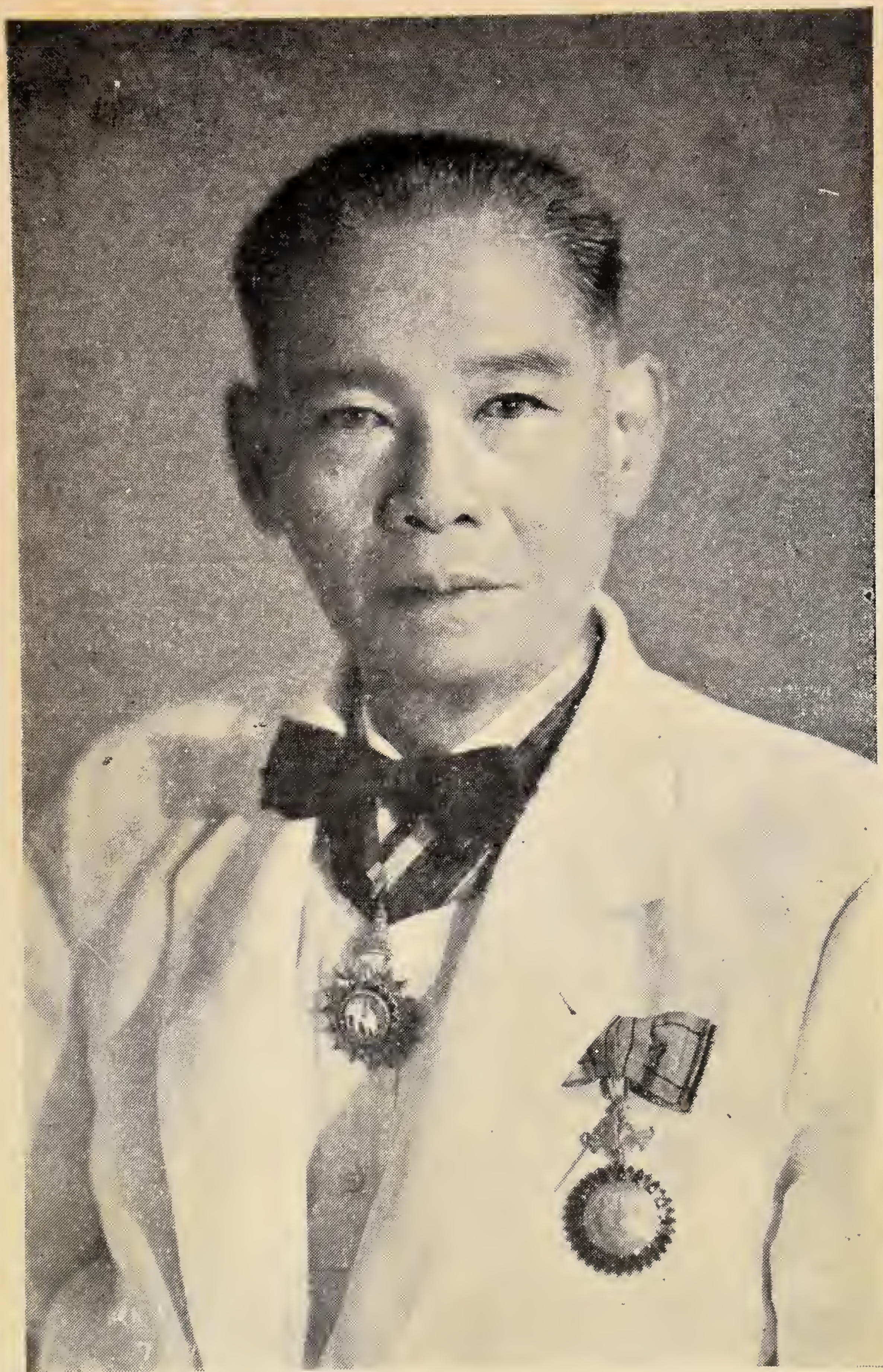
(วิบูลย์ โหตระเพิ่ม)

[illegible]

[illegible]

ขอบพระคุณ

ขอขอบพระคุณท่านที่ช่วยบอกข่าวสาส์นให้แก่ทางวัด
ในคราวนี้ ถ้าพบอาจสิ้นเปลืองกรรมสิทธิ์
ดังนี้และความเห็นที่ดีแล้ว จะได้ครูพาเลยก็ได้ด้วย
[illegible]

หลวงโทณะวณิกพันธ์ ต.ช. ต.ม.

(วิศิษฏ์ โทณะวณิก)

ชาตะ 5 เมษายน 2438

มรณะ 10 ตุลาคม 2507

ประวัติ

หลวงโทณวณิกพันธ์ เกิดเมื่อปีมะแม พ.ศ. 2438 ที่ตำบลบ้านหม้อ เป็นบุตรนายเล็ก โทณวณิก และนางส้มจีน หงษ์เดช มารดา มีพี่น้องร่วมมารดาเดียวกัน รวม 11 คน ระดับอายุโดยดังต่อไปนี้ :—

1. พ.ต.อ. พระยาพิทักษ์ทวยหาร อดีตผู้บังคับการตำรวจภูธร มณฑลพายัพ (ถึงแก่อนิจกรรม)
2. พระราชนาถวินิจฉัย อดีตอธิบดีศาลมณฑลราชบุรี (ถึงแก่กรรม)
3. คุณหญิงนวม ศรีกฤดากร (ถึงแก่กรรม)
4. ขุนประฑนต์คดี (ถึงแก่กรรม)
5. หม่อมถนอม นันทวัน
6. นางเพิ่ม หลิมรัตน์ (ถึงแก่กรรม)
7. พระยาโทณวณิกมนตรี
8. หลวงโทณวณิกพันธ์ (ถึงแก่กรรม)
9. หลวงวิมลโทณวณิกมนตรี

10. นางสายหยุด นนประชา (ถึงแก่กรรม)

11. นางทองย้อย สุขคนิล (ถึงแก่กรรม)

และมีพี่น้องต่างมารดาอีกดังนี้

นายไพศาล โทณะวณิก

นายเลื่อน โทณะวณิก (ถึงแก่กรรม)

นางล้อม อินทโรดม

นายแพทย์เลิศ โทณะวณิก

นางจาตร โทณะวณิก

นายสะอาด โทณะวณิก

ผู้ตาย เริ่มการศึกษา ที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และโรงเรียนราชวิทยาลัย เมื่อจบการศึกษาแล้ว ได้สมัครรับราชการเบื้องต้นที่ กรมศุลกากร อยู่กับที่ปรึกษากรมศุลกากร ชื่อนายเปติ ฮูกะนัง ทราบว่าได้อยู่ที่นั่นหลายปี แล้วได้ย้ายมาอยู่กรมสรรพสามิตร ซึ่งอยู่ในสังกัดกระทรวงเดียวกัน คือกระทรวงการคลัง ต่อมาได้ย้ายไปเป็นสรรพสามิตร มณฑลพายัพอยู่หลายปี แล้วกลับมารับราชการในกรมสรรพสามิตรต่อ จนได้รับตำแหน่งหัวหน้ากอง หรือครั้งกระโน้น เรียกว่าเจ้ากรมสุรา เป็นเวลาหลายปี ในตำแหน่งข้าราชการชั้นเอก

และต่อมาเมื่ออายุได้ 40 กว่าปี คิดว่าจะอยู่ในราชการต่อไปเห็นจะไม่ดี เพราะโดยปกติหน้าที่นี้ ต้องชิมรสสุราที่จะออกไปจำหน่ายด้วย และเห็นว่าเป็นงานแคบจึงได้ลาออกจากราชการ มาประกอบธุรกิจส่วนตัว เมื่ออายุประมาณ 40 กว่าปี ได้เป็นผู้จัดตั้งบริษัทหลายบริษัท และเป็นผู้กว้างขวางในหมู่พ่อค้าวานิชทั่วไป บริษัทที่ได้จัดตั้งขึ้นนั้นเช่นบริษัทไม้ขีดไฟไทย เป็นผู้จำหน่ายแต่ผู้เดียวในประเทศไทย และบริษัทมงคลสวัสดิ์ เป็นตัวแทนขายน้ำมันต่าง ๆ ของบริษัทต่างประเทศ และบริษัทอื่นอีกหลายบริษัท จำไม่ได้ เพียงที่ผู้ตายได้ประกอบกิจ 2 บริษัทดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น ทำให้มีฐานะมั่งคั่งร่ำรวยขึ้นโดยรวดเร็ว

เมื่อได้ดำเนินการค้าขายเจริญขึ้นเป็นลำดับแล้ว เมื่ออายุได้ 50 กว่าปีสุขภาพก็ยังสมบูรณ์ดี และประสพความสำเร็จในกิจการ เช่น สร้างตลาดที่สะพานกษัตริย์ศึกหรือ เรียกว่าตลาดโบ๊เบ๊ และยังมีสินค้า หรือบ้านให้คนเช่าอีกหลายแห่ง

พูดถึงความดีความชอบในราชการ ก็ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตริยาภรณ์มงกุฎไทย และ ตริยาภรณ์ช้างเผือก และได้รับพระราชทานเหรียญ เช่น เหรียญพระบรมราชาภิเษก

ผู้ตายได้เริ่มป่วยกระเสาะกระแสะมาเป็นเวลาประมาณ 3–4 ปี เมื่ออายุพ้น 65 ปีแล้วและได้พยายามรักษากับนายแพทย์มาหลายคนแล้ว ก็ยังไม่ทุเลา และต่อมาภายหลังปรากฏว่าเป็นโรคมะเร็งที่คอมีอาการรับประทานอาหารไม่ได้ จากนั้นร่างกายก็ทรุดโทรมอยู่เรื่อย จนถึงแก่กรรมด้วยความสงบ เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2507

การเขียนประวัติของน้องชายนี้ ผู้เขียนไม่ค่อยทราบเรื่องนักเพราะเหตุว่า ผู้เขียนได้จากน้องชายไปอยู่ในต่างประเทศเสียเป็นเวลานาน เมื่อกลับเข้ามาในประเทศไทย น้องชายก็ได้เป็นสรรพสามิตรอยู่ที่นครเชียงใหม่แล้ว จึงทำให้การเขียนประวัติมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ เช่น วัน, เดือน, ปีเกิดก็ไม่มี และวันแรกเข้ารับราชการก็ไม่มี เช่นนี้เป็นต้น จึงขออภัยต่อท่านผู้อ่านด้วย ณ ที่นี้ และสุดท้ายนี้ ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย ได้คุ้มครองผู้ตายไปอยู่ในสุขคติภพด้วยเทอญ.

พระยาโทณวณิกมนตรี

บ้านหม้อ

1 เมษายน 2509

พระคุณของคุณพ่อ

คุณพ่อซึ่งเป็นจุดรวมความรักความเคารพ เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของลูก ๆ ได้จากเราไปอย่างไม่มีวันกลับ ถึงแม้จะตระหนักดีว่า ทุกชีวิตจะต้องแตกดับไปเมื่อถึงกาลเวลา แต่หัวใจมีความผูกพันธ์ความรักที่ลูกมีต่อคุณพ่อก็ยังต้องร่ำไห้ทุกครั้งที่พูดถึง หรือเห็นสิ่งที่สะกิดใจ คุณพ่อเป็นที่พึ่งของลูก ๆ บางเวลาก็เป็นเพื่อนของลูก ๆ คุยสนุกและชอบคุยเรื่องเก่า ๆ สมัยคุณพ่อยังเป็นเด็ก หรือสมัยทำงาน คุณพ่อมักจะเล่าถึงความลำบากในการเริ่มสร้างตัวสร้างอนาคตให้เป็นปึกแผ่น เพื่อที่จะให้ลูก ๆ ไม่ทะนงตัวว่าเกิดมาในครอบครัวที่พอมีอันจะกิน คุณพ่อสอนให้ลูกรู้จักความลำบากอยากให้ลูก ๆ รู้จักสร้างฐานะและพึ่งตัวเอง อย่างที่คุณพ่อได้เคยผจญมา คุณพ่อรับราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียร ปกติคุณพ่อตื่นเช้าเสมอ ราวตี 4 ตี 5 ก็จะตื่นมานั่งจิบน้ำชาร้อน ๆ ไม่รบกวน

ใคร นั่งทำงานที่ค้างเงียบ ๆ ลูกยังจำได้ดีว่าเวลาใกล้สอบลุกขึ้นมานั่งท่องหนังสือ คุณพ่อจะต้องตื่นลงมาชงนมหรือไม่ก็โอวัลตินร้อน ๆ และจะนั่งเป็นเพื่อนทุกครั้งที่กลับจากสอบ จะคอยถามว่าเป็นยังไง ไม่เคยเลยแม้แต่วันเดียวที่คุณพ่อจะไม่ถามหาเวลากลับจากโรงเรียน และถ้าวันใดกลับมาแล้วยังไม่เข้าไปหาก็จะโกรธ คุณพ่อเลี้ยงลูกอย่างเข้มงวดและไม่ยอมให้กลับบ้านผิดเวลา

คุณพ่อเป็นคนที่ไม่ชอบอยู่ว่าง ๆ ฉะนั้นพอออกจากราชการเมื่ออายุราว ๆ 45 ก็ทำการค้าส่วนตัว เริ่มด้วยจัดตั้งบริษัทไม้ขีดไฟจำกัด เป็นบริษัทแรกและบริษัทเดียวในประเทศไทย ต่อมาก็บริษัทขายน้ำมันมงคลสวัสดิ์ และบริษัทขายข้าวพืชพันธุ์จำกัด ในระยะหลังตั้งบริษัทสากล จำกัด ซึ่งไม่ได้ผลนักเพราะคุณพ่อไม่ค่อยได้ควบคุมใกล้ชิด ในที่สุดราว ๆ อายุ 63 ปีก็ไม่ได้ทำการค้าขาย คงมีรายได้จากบำนาญและค่าเช่าบ้าน แต่ถึงกระนั้นก็ยังดำริว่าจะทำอะไรอีกสักอย่าง ก็พอดีราว ๆ อายุ 68 ปีก็ล้มป่วยลง เรื่องการล้มป่วยของคุณพ่อครั้งนี้ นำความ

หนักใจมาก เพราะปกติคุณพ่อเป็นคนแข็งแรง ระมัดระวังเรื่องอาหารทั้งของตัวเอง และทุกคนในบ้านไม่ว่าจะเป็นคุณแม่หรือลูกหลานหรือคนใช้ คุณพ่อจะหาหยูกยาให้เสมอ แม้แต่วันพฤหัสบดีที่ 8 ต.ค. อันเป็นวัน 2 วันก่อนคุณพ่อเสียก็ยังหายาแก้หวัดให้ลูกรับ คอยถามอาการของลูกทั้ง ๆ ที่คุณพ่อเองก็ไม่สบายมาก คุณพ่อมีความอดทนเป็นเยี่ยม จะเห็นได้จากตลอดเวลาปีกว่า ๆ ที่คุณพ่อป่วยไม่มีใครเคยได้ยินคุณพ่อร้องครวญ-ครางหรือบ่นในอาการเจ็บปวดเลย ท่านไม่ต้องการที่จะให้คุณ-แม่หรือลูก ๆ เป็นห่วงหรือเสียใจ ตรงกันข้ามพยายามทำตัวเป็นคนแข็งแรงทั้ง ๆ ที่พวกเราทุกคนทราบว่า อาการป่วยของคุณพ่อไม่ใช่เล็กน้อย แม้แต่แพทย์ผู้รักษาคุณพ่อตลอดมายังออกปากชมว่าคุณพ่อกำลังใจดีและอดทนดีมากกว่าทุกคนที่เคยเห็นมา เดี๋ยวนี้ลูกรู้แล้วว่ารสชาติของความทุกข์ของการสูญ-เสียคุณพ่อผู้เป็นที่รักและเป็นพระของลูกนั้นมันทรมานใจร้ายกาจเพียงไร คนที่ยังไม่เคยสูญเสียผู้เป็นที่รักยิ่งย่อมไม่มีวันจะเข้าใจว่ามันยิ่งใหญ่ร้ายกาจแค่ไหน นอกเสียจากจะได้เคยประสพมา

เสียดายและเสียใจที่มีเวลาตอบแทนพระคุณของพ่อน้อยเหลือเกิน ไม่สมกับคุณพ่อได้ทะนุถนอมลูกมาอย่างดีให้การศึกษา และพยายามอบรมสั่งสอนให้ลูกเป็นคนดี ไม่มีวันที่ลูกจะทดแทนบุญคุณหมด ไม่ว่าชาตินี้หรือชาติไหน สิ่งเดียวที่ลูกจะทำให้คือ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับคุณพ่อเพื่อที่จะให้แรงกุศลนี้ได้ดลบันดาลให้คุณพ่อที่รักเป็นสุขในสัมปรายภพ ปราศจากทุกข์ภัยใดๆ และหากชาติหน้ามีจริงขอให้เกิดเป็นลูกของคุณพ่อทุกชาติ ขอให้ได้อยู่รับใช้ปรนนิบัติคุณพ่อให้นานที่สุด กรรมใดที่ลูกเคยก่อไว้ขอให้คุณพ่อโปรดยกโทษให้ลูกด้วย และอีกไม่ช้านักลูกคงได้พบกับคุณพ่อในภพหน้าอย่างที่หวังไว้ เท่าที่กล่าวมานี้เป็นเพียงเล็กน้อยของความดีและพระคุณที่คุณพ่อมีต่อลูก ๆ

จากลูก ๆ

ปกิณณกธรรมรส

อารัมภพจน์

น้อมประนม ก้มศิระ หัตถะนบ
ยกประจบ ประจงวาง ระหว่างเศียร
ต่างธูปหอม พร้อมมาลี อัคคีเทียน
บูชาเกียรติคุณ พระมุนี
คุณพระธรรม พระสงฆ์ องค์ไตรรัตน์
เปรียบเช่นฉัตร ไชยยก ปกเกศี
เป็นหลักใจ ให้กระทำ แต่กรรมดี
บอกวิธี หนีทุกข์ ปลุกปลอบใจ
เคยฟังธรรม จำไว้ ได้เล็กน้อย
ครั้นจะปล่อย คอยเลือน เชือนเฉไฉ
จึงจารึก นึกหวัง ตั้งจิตใจ
ฝากเพื่อนไทย ไตร่ตรอง คัดลองธรรม
พอเป็นกล้อง ส่องวิถี หนีตัณหา

ให้เลิกลา ลดละ ไม่ถลำ
ห่างทางชั่ว มัวมล พ้นบาปกรรม
เพื่อแนะนำ ปล้ำปลุก ทำนุกตน
ไม่จดจาร พานลืม ไม่ซึมซาบ
เพราะสภาพ สังขาร พานจะหล่น
เคยได้ยิน บรรดา ประชาชน
มีบางคน บ่นบ้า ว่าง่วงนอน
อ่านร้อยแก้ว แล้วไม่จำ ซ้ำยังเบื่อ
หลังถึงเสื่อ ซบหลับ อยู่กับหมอน
ถ้าอ่านรส พจน์ประพันธ์ อันเป็นกลอน
เรื่องละคร โขนหนัง ฟังแจ้งตา
เพราะว่ารส บทกวี มีสัมผัส
จำถนัด ชัดแม่น ได้แน่นกว่า
นึกได้ง่าย หมายรส พจนา
เป็นภาษา ศิลปะ จังหวะมี
เพื่อตามใจ ใครชอบ มอบไม่หวง

อาจแก้ง่วง ผู้อ่าน ซึ่งสำส่นศรี
จึงพากเพียร เขียนรส บทกวี
เท่าที่มี ความจำ มากำนัล

ไตรลักษณ์

จะสืบสาว กล่าวไข ในไตรลักษณ์
ให้ประจักษ์ จดจำ ธรรมขันธ์
อนิจจัง ดั่งคำ ท่านรำพัน
ทุกสิ่งสรรพ์ นั้นไม่แน่ ย่อมแปรปรวน
เกิดแล้วดับ ดับแล้ว ไม่แคล้วเกิด
คิดดูเถิด เกิดดับ กลับผันผวน
เช่นภูผา ว่าใหญ่ ไม่เรรวน
เมื่อถูกกวน ด้วยมนุษย์ ทรุดโทรมพัง
ใช้ระเบิด เบิดเจาะ เคาะด้วยฆ้อน
ถูกบั่นทอน รอนริด ไม่ติดตั้ง

เอามาสร้าง ทางถนน จนรั้ววัง
ไม่อยู่ยั้ง ทั้งมวล ล้วนแหลกลาญ
ไม่ต้องมอง ของอื่น ที่ดื่นดาด
มนุษย์ชาติ เกิดกาย วายสังขาร
ฟันในปาก มากซี่ มีประมาณ
ไม่ช้านาน ล่วงหล่น ป่นปี้ไป
ผมดำขลับ กลับขาว ยาวแล้วตัด
บ้างวิบัติ หล่นลวง หวงไม่ได้
เนื้อหนังเต่ง เปล่งปลั่ง ทั้งนอกใน
ไม่ทันไร ยานย่น จนน่าชัง
ล้วนแต่เป็น อนิจจัง ไปทั้งสิ้น
บ้างถมดิน สิ้นทราก ลากไปฝัง
จงตรองตรึก นึกไว้ ไม่จีรัง
อย่าคิดหวัง ฝังใจ ไม่ยั่งยืน

ข้อที่สอง กองทุกข์ เข้าคลุกคละ
จะหลีกละ ไม่พ้น ต้องทนฝืน

๕

ตั้งแต่เรา เกิดกาย ไม่คลายคืน
ต้องกล้ำกลืน ทุกข์ทน จนวายปราณ
อันคนจน ข้นแค้น ที่แสนขัด
โทมนัส อัดอุระ หลายสถาน
ย่อมมีทุกข์ ยุคยาก มากประการ
ต้องคิดอ่าน แก้จน เป็นคนรวย
รวยไม่ได้ ในจิต ข้องคิดทุกข์
จะหาสุข จากไหน ใครจะช่วย
บ้างนอนคอย โชคชาตา มาอำนวย
ถึงหยิบฉวย ด้วยจน ปล้นสะดม
แม้กษัตริย์ ขัตติยา มหาศาล
เห็นว่าท่าน มีสุข แต่ทุกข์ถม
เกรงพศก ตกยาก ลำบากจม
ภัยจากลม จากน้ำ ซ้ำเติมเอา
ต้องทรงคิด จิตข้อง มองทางช่วย
ประกอบด้วย พระกรุณ เกื้อหนุนเขา

หรือศัตรู หมู่อมิตร คิดร้ายเรา
จะบุกเข้า ครองแคว้น ด้าวแดนดิน
ย่อมเป็นห่วง หน่วงหนัก ตักตวงทุกข์
เห็นท่านสุข แต่พระทัย ไม่ถวิล
ใช้สมอง ตรองไตร่ ใส่จิตจินต์
ทุกข์ไม่สิ้น จนสวรร- คะครรไล
เป็นเศรษฐี มีทรัพย์ ก็รับทุกข์
ใครจะสุข จริงจัง ยังสงสัย
เกรงว่าทรัพย์ รับเคราะห์ เพราะโจรภัย
หรือไฟไหม้ ไต้ลน จะจนลง
การขายค้า หาทรัพย์ รับและจ่าย
กลัวเสียหาย รายเรีย เบี้ยไม่ส่ง
ต้องตรึกคิด จิตใจ ไม่จำนง
วุ่นพะวง จงจิต ไม่คิดนอน
เกิดเจ็บแก่ แน่นัก จักต้องทุกข์
ตลอดยุค ทุกสมัย ทุกข์ไม่ถอน

ในโลกนี้ หนี้ไม่พ้น จนม้วยมรณ์
ทั้งทุกข์จร ทุกข์ประจำ มาย่ำยี
เมื่อพลัดพราก จากของรัก ก็จักทุกข์
เช่นเมียลูก วอดวาย ตายเป็นผี
หวังสิ่งใด ไม่ได้รับ ทับทวี
พบสิ่งที่ ไม่ประสงค์ จำนงใจ
อีกโสกะ ปริเทวะ ปะทะทุกข์
หาสนุก ไม่มี ที่ตรงไหน
ล้วนแต่ทุกข์ ยุคยาก มากกระไร
ตายแล้วไป ชั่วดี มีใครรู้
ถ้าทำชั่ว กลั้วบาป ทราบไว้เถิด
จะไปเกิด ในนรก หมกไหม้อยู่
ต้องรับทัณฑ์ อันก่อ หนักพอดู
นำไปสู่ ทุกข์สถาน นานนับกัลป์
ข้อที่สาม **อนัตตา** ท้าพิสูจน์
ทั้งผู้พูด ผู้ฟัง นั่งสังสรร

ทุกทุกคน ตนไม่มี นี่หลักธรรม์
ท่านยืนยัน ในอินทรีย์ ไม่มีตน
ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา ล้วนเน่าเหม็น
ทั้งเส้นเอ็น เนื้อหนัง พังล่วงหล่น
ใครจะว่า ของเรา เขาทุกคน
เป็นอันจน ปัญญา หาไม่พบ
ถ้าของเรา เราสั่ง บังคับได้
เช่นไม่ให้ ผมหงอก บอกจนจบ
มันแข็งขืน ฝืนใจ ไม่เคารพ
คอยเลี่ยงหลบ ล้างสั่ง ทุกครั้งไป
ไม่ให้หงอก บอกมัน ก็ดันหงอก
ใครจะบอก จะสั่ง หาฟังไม่
อวัยวะ ทั้งตัว ไม่กลัวใคร
เพราะไม่ใช่ เจ้าของ ซึ่งต้องเกรง
ตึกคอนกรีต คิดสร้าง วางแผนผัง
เหล็กเหนี่ยวรั้ง สอดใส่ ไว้เหมาะเหม็ง

เขาผู้สร้าง อ้างว่า ของข้าเอง
ลองไปเบ่ง บอกว่า เจ้าอย่าพัง
มันไม่เชื่อ เมื่อบอก ออกเอ่ยปาก
เป็นการยาก มากหนา อย่าได้หวัง
แผ่นดินไหว ไฟเผา เข้าจริงจัง
มันไม่ยั้ง ยืนยง คงทำลาย
ทั้งแผ่นดิน หินผา และมานุษย์
ผลที่สุด เกิดดับ ซับซ้อนหลาย
รวมอยู่ใน ไตรลักษณ์ ยักบรรยาย
มีความหมาย ดั่งว่า น่าจะพอ.

โลกธรรม

ถ้าใคร่พ้น วนวุ่น ขุ่นสมอง
จงตริกตรอง คลองธรรม จำไว้หนอ
ใช้ปัญญา หาเหตุผล ถึงต้นตอ

เหตุซึ่งก่อ ล่อใจ ให้เวียนวน
อันโลกธรรม คำสอน สุนทรพจน์
พระสุคต แนะนิเทศน์ ชี้เหตุผล
มีหลายนัย ให้ยึด ประพฤติตน
สาธุชน ควรพินิจ พิจารณา
คือ ลาภยศ สรรเสริญ เจริญสุข
ฝ่ายข้างดี ไม่มีทุกข์ รุกรานหนา
ย่อมยิ้มย่อง ผ่องใส เมื่อได้มา
ถูกนินทา เสื่อมยศ หมดลาภ, ทุกข์
เป็นสิ่งชั่ว ตัวใคร ไม่ประสงค์
ประเดลง ตรงใจ ให้ไร้สุข
เกิดความยุ่ง พลุ่งพล่าน มารานรุก
คอยกระตุก ปลุกปั่น สั่นดวงมาน
เมื่อได้ลาภ อาบอิ่ม ก็ยิ้มแย้ม
ถ้าได้แถม ยศศักดิ์ อัครฐาน
ก็ปลาบปลื้ม ลืมตัว ไปชั่วกาล

เป็นสันดาน ของสัตว์ ชัดแจ้งใจ
อีกรับการ สรรเสริญ เยินยอยก
ก้นกระดก ลอยฟ้า หน้าสดใส
ได้รับสุข ทุกข์ร้าง ไปห่างไกล
รื่นฤทัย ใฝ่ฝัน ว่ามั่นยืน
จงปลงใจ ให้มั่น อย่าหันเห
เหมือนทะเล เป็นบ้า พาเอาคลื่น
มาพัดฝั่ง ดังสะท้าน ปานจะกลืน
เพียงว่าผืน แผ่นดิน จะภินท์พัง
เมื่อคลื่นหาย คลายคลื่ วารีเรียบ
น้ำที่เพียบ ล้นตลิ่ง วิ่งกลับหลัง
มันเป็นอิฏ– ฐารมณ์ ถมเกรอะกรัง
คอยฉุดรั้ง ริ่งรัด อึดอัดใจ
อีกเสื่อมลาภ ทราบว่า มันน่าเศร้า
เสื่อมยศเล่า เหงาหงอย ละห้อยไห้
ถูกนินทา ว่าร้าย คล้ายกับไฟ

และทุกข์ภัย ลามรุก เข้าคุกคาม
สิ่งทั้งมวล กวนอารมณ์ ให้ขมขื่น
เคยเริงรื่น ชื่นชีวิต ผิดตรงข้าม
เกิดเหี่ยวหด หมดมานะ พยายาม
ท่านให้นาม ไว้ว่า อนิฏฐารมณ์
ขอบรรดา ประชาชน จงค้นคิด
ให้รู้พิศม์ โลกธรรม ซ้ำทับถม
รู้ผิดถูก ปลูกปัญญา อย่าหลงงม
พึงคิดข่ม ใจไว้ อย่าไหวตาม
เพราะมันเป็น อนิจจัง อยู่ทั้งนั้น
โลกธรรม์ นั้นหรือ ก็คือหนาม
คอยยอกอก ฟกใจ ได้ทุกยาม
ให้เกิดความ ยุ่งยาก มากประการ
ถ้าประพฤติ ยึดมั่น ในสันโดษ
ห่างจากโทษ ไกลทุกข์ เป็นสุขศานต์
ใครปล่อยปละ ละได้ ไม่รำคาญ

ปล่อยให้ผ่าน พ้นไป ไร้กังวล
จงวางใจ ให้เป็นกลาง ช่างมันเถิด
มันย่อมเกิด ย่อมดับ อยู่สับสน
เป็นธรรมะ ประดับ กับสากล
หนีไม่พ้น โลกธรรม นำให้เป็น.

ของดีสี่อย่าง

อันของดี สี่อย่าง อ้างเอ่ยอรรถ
แนะนิทัศน์ กล่าวไข มาให้เห็น
เป็นข้อธรรม นำตน พ้นลำเค็ญ
พอรู้เช่น เห็นช่อง ส่องทางทิศ
หนึ่ง **ศรัทธา** แปลว่าเชื่อ ท่านชี้ชัด
น้อมมนัส ตรึกตรอง อย่ามองผิด
จะเชื่อถือ สิ่งใด ใช้ความคิด
พึงพินิจ ให้ถนัด จึงศรัทธา

เชื่อว่าพุทธ บุรุษรัตน์ ตรัสรู้
เปิดประตู พระนิพพาน นะท่านหนา
ตรัสพระธรรม นำทาง สว่างตา
เป็นสัมมา ทิฏฐิธรรม จำใส่ใจ

สองเ**ชื่อธรรม** คำโคดม บรมนาถ
อาจสามารถ ปราศทุกข์ ถึงสุขได้
ล้วนเป็นสัจ จธรรม ล้ำเลิศไกล
อันมีนัย ให้ประพฤติ ยึดหลายทาง

อันของดี ข้อที่สาม คือ **ความสัตย์**
จะพูดจา สารพัด ไม่ขัดขวาง
พูดให้จริง สิ่งที่ทำ อย่าอำพราง
ทุกทุกอย่าง อ้างอิง อย่าทิ้งธรรม
พูดอย่างไร ให้ทำ ดั่งคำพูด
พอพิสูจน์ เอาได้ ไม่ถลำ
ไม่เสียสัตย์ สะบัดลิ้น ปลิ้นถ้อยคำ
ให้เขาร่ำ ลือชา ว่าพูดจริง

รสอะไร ไม่หวาน ปานรสสัตย์
ฟังก็ชัด ถนัดความ งามทุกสิ่ง
ไม่มีใคร ไหนกล้า มาค้านติง
จะอ้างอิง สิ่งใด ไม่พกลม

สี่**ปัญญา** สามารถ ฉลาดรอบ
รู้สิ่งชอบ สิ่งผิด คิดเหมาะสม
ปัญญาเลิศ เบิดตา ไม่พางม
จักไม่จม ตกปลัก อยู่ดักดาน
อันปัญญา พาตน พ้นข้องขัด
ท่านแยกจัด ไว้ให้ตรอง สองสถาน
โลกปัญญา หน้าที่ มีประมาณ
รู้การงาน ภารธุระ สมาคม
ศิลปะ วิทยา สารพัด
ถ้ารู้ชัด เจนใจ ให้เหมาะสม
เอาตัวรอด ปลอดภัย ไม่ล่มจม
จักอุดม สมบูรณ์ พูนทวี

เป็นปัญญา ภายนอก ท่านบอกไว้
ยังไม่ใช่ ปัญญา ที่พาหนี
ให้พ้นทุกข์ ยุคเข็ญ เว้นราคี
ยังไม่ถึ ถึงขั้น ชั้นวิมุติ
คือโลกุต ตรปัญญา อันปรากฏ
ขจัดหมด อาสวะ สละหลุด
รู้จักตน มลมัว ชั่วอย่ายุด
รู้ภูมิพุทธ์ ปรมัตถ์ สัจจธรรม
รู้เท่าทุกข์ รู้ทาง ห่างจากทุกข์
ทางไหนสุข ปลุกใจ ไม่ถลำ
อริยมรรค ฝักใฝ่ ใส่ใจจำ
เชิญท่านนำ ไปใช้ เพื่อไตร่ตรอง
ถ้าเริ่มริ ปฏิบัติ ฟอกขัดจิต
ให้รู้พิศม์ อวิชชา อย่าเกี่ยวข้อง
ตัวกิเลส เหตุใหญ่ ไม่หมักดอง
จะลอยล่อง เลยสวรรค์ เพราะปัญญา.

เบ็ญจพิธกามคุณ

เฉลยพจน์ ประณตนำ ธรรมนิเทศน์
มวลกิเลส นับพัน ทั้งตัณหา
พวกรูปเสียง กลิ่นรส จดจำมา
ที่เรียกว่า เบ็ญจพิธ กามคุณ
ทั้งสัมผัส จัดเป็นห้า อายตนะ
ทำธุระ สำหรับ สนับสนุน
ให้ดวงจิต ผิดผัน อันเป็นมูล
ช่วยเพิ่ม ตัณหา กามารมณ์
หนึ่งคือ **รูป** ใฉไล ที่ได้พิศ
กระตุ้นจิต มัวเมา เข้าประสม
เกิดพะวง หลงใหล ใคร่จะชม
ให้งายงม บ่มราค อยากยึดเอา
รูปอะไร ในสากล ไม่ล้นกว่า
รูปสุดา น่าโลม โฉมเฉลา

ทั้งปากแก้ม แย้มยิ้ม อยู่พริ้มเพรา
รูปซึ้งเผา ใจชาย ตายเพราะงม
ตกให้ห่วง กามฉันท์ ตัวตัณหา
ไม่พิจา รณาเหตุ กิเลสถม
ตรองให้ซึ้ง ถึงแก่น แสนโสมม
กวนอารมณ์ ชมชื่น หื่นตะกาย

สองคือ **เสียง** เกลี้ยงกลม ชมว่าเพราะ
ฟังไพเราะ เสนาะขับ รับเครื่องสาย
ทั้งปี่แตร แซ่ซร้อง ก้องกระจาย
น่าสบาย อารมณ์ นิยมฟัง
เสียงฉอเลาะ ออเซาะวอน อันอ่อนหวาน
เสียวสะท้าน ถึงใจ เกิดใคล้คลั่ง
เสนาะพจน์ รสหวาน ปานระฆัง
กระทบกระทั่ง ฝังจิต เพราะพิศม์กาม
เสียงสรรเสริญ เยินยอ พะนอพะเน้า
ถ้าถือเอา เข้าฝัง ดั่งเขาพล่าม

เราทำชั่ว มัวเมา เขาว่างาม
ให้ต้องตาม ความนิยม ชมตะบัน
ล้วนประกอบ ชอบหู ผู้สดับ
เขามุ่งจับ ใจเรา เอาให้มั่น
ถ้างวยงง หลงใหล ไม่รู้ทัน
หลงพัวพัน มันนัก จักตันใจ
เสียงติฉิน นินทา ว่าส่อเสียด
เพราะโกรธเกลียด เบียดเบียน เพียรกล่าวไข
เท็จหรือจริง สิ่งร้าย บ้ายเข้าไป
ประสงค์ให้ ได้รับ อัประมาณ
ถ้ายึดถือ คืออารมณ์ บ่มให้โกรธ
ย่อมเกิดโทษ มากมาย หลายสถาน
ถ้าปล่อยปลด ไม่จดจำ หมดรำคาญ
ให้เสียงผ่าน แล้วก็ดับ อย่ารับมา
ทั้งสองอย่าง ต่างเป็นโทษ โปรดพินิจ
กระทบจิต บิดผัน เพราะตันหา

ถ้าลืมตัว มัวเมา ผงเข้าตา
ทำหูชา ไว้บ้าง ค่อนข้างดี

สามคือ **กลิ่น** บินตามลม ดมกันดื่น
หอมกชื่น เหม็นก็ชัก จะผลักหนี
กวนอารมณ์ บ่มตัณหา ตัวราคี
ทับทวี ที่ใจ ไม่ใคร่จาง
ถ้ากลิ่นหอม ย้อมอารมณ์ ให้ชมชื่น
ใครมายื่น ให้ชม ดมไม่สร่าง
กระตุ้นจิต คิดจะได้ ไม่ละวาง
กลิ่นต่างต่าง มากมาย หลายชนิด
ถ้าหลงใหล ในกลิ่น ประทิ่นรส
อยากจะปลด ปละปล่อย มันคอยติด
ทำให้ใจ ใฝ่ฝัน มันเป็นพิศม์
ล้วนแต่ฤทธิ์ ตัณหา กามารมณ์

สี่คือ **รส** ซดเข้าปาก ฝากชิวหา
เกิดโอชา พาชื่น หรือขื่นขม

ถ้ารสหวาน ผ่านคอ พอใจอม
ทั้งขนม ต้มยำ นำเข้ามา
อีกเปรี้ยวเค็ม เอมอิ่ม ลิ้มอร่อย
ถ้าจืดกร่อย ขื่นฝาด บาดชิวหา
ไม่ถูกปาก ยากกลืน ฝืนอุรา
ก็เฉยชา พาใจ ไม่ใยดี
ลิ้นคอยรับ จับส่ง ตรงสู่จิต
ถ้าแม้นผิด รสเฝื่อน เบือนหน้าหนี
มันวนเวียน เปลี่ยนแปร แน่ไม่มี
สิ่งเหล่านี้ ที่ชวน จิตรวนเร
ย่อมเป็นพิศม์ สะกิดเกา เราให้ยุ่ง
คอยชักจูง จิตใจ ให้ไขว้เขว
หากพินิจ คิดตรอง หมองทั้งเพ
ต้องถ่ายเท ทิ้งทอด อย่าจอดใจ

ห้า **สัมผัส** จัดเป็นนาม กามฉันท์
เกิดสำคัญ จากกายา อย่าสงสัย

เช่นมือเท้า เรากระทบ พบอะไร
ละมุดละมัย นุ่มนวล ก็ชวนคลำ
เจ้ามือนี้ ที่ร้าย คอยส่ายแส่
เที่ยวได้แหย่ เที่ยวสอด กอดขยำ
ชอบหยิบโน่น ฉวยนี่ ที่เป็นกรรม
บางที่ทำ ให้เรา เข้าตราง
หยาบละเอียด เลียดสี ที่สัมผัส
รู้ถนัด แน่ใจ ได้ทุกอย่าง
ได้ถูกต้อง ของใด ไม่อำพราง
ส่งไปทาง ดวงใจ ให้รับรู้
ชอบไม่ชอบ มอบใจ ให้วิจักขณ์
ให้มีรัก มีชัง ทั้งเฉยอยู่
ไม่ยินดี ยินร้าย ชายตาดู
บางทีถู ถากไถ จนได้ความ
เช่นของแข็ง แรงสัมผัส ซัดศีรษะ
ร้องเอะอะ เอ็ดอึง ถึงต้องหาม

ถ้าถูกต้อง ของดี ทิ้งงาม
ก็เกิดความ ยินดี เปรมปรีดา
จิตผันผวน ปรวนแปร แส่ส่อดส่าย
เดี๋ยวก็ร้าย เดี๋ยวก็ดี มีหลายท่า
จะรู้เท่า รู้ทัน ด้วยปัญญา
พิจารณา เบ็ญจ กามคุณ
การดูฟัง ทั้งดม อมสัมผัส
มันกินกัด ดวงใจ ให้วายวุ่น
ท่านว่าให้ ใช้สติ ตริเป็นมูล
คือชั่งดุลย์ เสียก่อน ไม่ร้อนฤาญ

อบายมุข ๔

อัน สุรา เมรยะ โอชะรส
ถ้าใครซด เข้าไป ใจกล้าหาญ
บางทีดื่ม ลืมตน จนต้องคลาน

เป็นรากฐาน ความประมาท ฉกาจฉกรรจ์
พาให้ตัว ชั่วช้า นานาชนิด
มันมีพิศม์ มากมาย ร้ายมหันต์
กล้าทำผิด ติดตัว มาพัวพัน
ข้อสำคัญ เพราะเหล้า มาเผาใจ
พาเข้าซ่อง ต้องเป็นโรค โชกเพราะเหล้า
พอมึนเมา เข้าหน่อย พลอยเหลวไหล
ขาดสติ ริชั่ว อยู่ทั่วไป
ทรัพย์ก็ไหล ไปเป็นเหล้า เมาทั้งวัน
เหล้าเข้าปาก ความยากหาย ความหมายแน่
พอเมาแอ๋ ดวงจิต ก็ผิดผัน
มดเลียตา หมาเลียตูด เขาพูดกัน
เกิดฆ่าฟัน กันเพราะเหล้า มันเข้าคอ
อีกสุรา พาสู่ ประตูคุก
ได้รับทุกข์ ยุคยาก ก็มากหนอ
พอได้ดื่ม ลืมตน ถูกคนยอ

ชวนไปก่อ เรื่องร้าย มากมายนัก
ทั้งเกิดโรค ที่ตับ จับจนแข็ง
หมดเรี่ยวแรง ปวดท้อง ร้องอึกอัก
ทั้งเมียลูก ถูกทำร้าย คลายความรัก
เหลือที่จัก ชักสาว กล่าวบรรยาย
จนปัญญา จารไน ไม่หมดสิ้น
ถ้าไม่กิน เสียได้ ไม่เสียหาย
ไม่เสียทรัพย์ ยับย่อย พลอยละลาย
ฤทธิ์มันร้าย ลึกซึ้ง ไม่พึงกิน

อัน **นารี** มีสำหรับ กับบุรุษ
ถ้าผ่องผุด สะดุดใจ ไม่ถวิล
ต้องตาชาย หมายชม นิยมยิน
ดั่งมาลี มีกลิ่น ประทิ่นฆาน
จะพูดจา พาที มีมรรยาท
สกุลชาติ เชื้อสาย หลายสถาน
มีวิทยะ ฐานะ เป็นประมาณ

รู้การงาน บ้านช่อง ไม่ต้องเตือน
จัดว่าเป็น นารี ที่งามพร้อม
ผู้ชายยอม เป็นทาษ อยู่กลาดเกลื่อน
ถ้าชายใด ได้พธู มาสู่เรือน
ก็เปรียบเหมือน ได้แก้ว อันแพรวพรรณ
แต่พวกชาย เจ้าชู้ ไม่รู้อิ่ม
อยากจะชิม ใหม่ใหม่ ไม่มีอั้น
ทั้งลูกเขา เมียใคร ไม่สำคัญ
เพราะเมามัน ตัณหา กามารมณ์
พวกเศรษฐี มีทรัพย์ คอยรับซื้อ
ใช้แม่สื่อ แม่ชัก ควักเงินถม
เสียเท่าไร ไม่ว่า ข้าจะชม
นิ์กนิยม ตะบมไป ไม่รู้พอ
แต่บางคน สนใจ ไปเข้าซ่อง
ได้ชิมของ เน่าเน่า ก็เอาหนอ
พอแก้ขัด กลัดกลุ้ม สุมใจคอ

บ้างถูกล่อ ถูกลัก ควักเอาไป
อันนารี มีมาก หลายชนิด
ถ้าจับผิด ติดฅน ก็หม่นไหม้
ทิ้งบ้านเรือน เชือนแช เอาแต่ใจ
ไปเล่นไพ่ ดื่มเหล้า เข้าสังคม
พวกสังคม บ่มราคะ ระดะดื่น
ยามค่ำคืน เชิญไปดู มีอยู่ถม
โรคระบาด ดาดดื่น ชื่นอารมณ์
ดูอุดม สมบูรณ์ พูนทวี
ตามไนท์คลับ จับระบำ ทำอุจาด
ผ้าที่คาด น้อยชิ้น สิ้นบัดสี
ไม่มิดชิด บิดบ้อง ที่ของดี
จักกระจี๋ นัยนา น่าละอาย
เมียขี้หึง ถึงขนาด ผัวปราศสุข
เผ้ารานรุก ซุกใส่ ไกลความหมาย
กลับถึงบ้าน ผ่านเวลา ว่าเราะราย

ให้ระคาย ขุ่นจิต คิดรำคาญ
พูดซักไซ้ ไล่เลียง เถียงไม่ลด
เหมือนประชด ให้สามี หนีจากบ้าน
เที่ยวสอดส่าย รายใหม่ ไว้ใช้งาน
บางทีพาน ทิ้งทอด ตลอดไป
จะหาคู่ อยู่ครอง ต้องพินิจ
เพียงแต่พิศ หน้าตา ว่าสดใส
ก็เออออ ห่อหมก ตกลงใจ
จะถูกเต้า เหล่าใคร ไม่นำพา
โบราณว่า ดูช้าง ให้ดูหาง
จะดูนาง ดูแม่ แน่นักหนา
ยิ่งดูได้ ให้ซึ้ง ถึงยายตา
กิริยา มารยาท วิลาศลักษณ์
คนโบราณ ท่านจะหา ธิดาสะใภ้
เขามักใช้ แยบยล จนประจักษ์
ว่าขยัน หรือคร้าน การงานนัก

ไปนั่งพัก บ้านใกล้ ใช้หูฟัง
ตำน้ำพริก ขยิกถี่ นี้ใช้ได้
นานนานโปก โชคไป ไม่มีหวัง
เห็นกันว่า ถ้าจะคร้าน การงานจัง
นับว่ายัง ไม่เหมาะ เจาะจงใจ
อีก **พาชี** ที่ว่า คือม้าแข่ง
อันเป็นแหล่ง อบายมุข ทุกสมัย
ถ้าใครหลง งงงม จมลึกไป
เป็นทางให้ สินทรัพย์ ยับทำลาย
เล่นโปถั่ว ยังเสียเปรียบ ไม่เทียบเท่า
แต่ม้าเอา เปรียบมาก หลากเหลือหลาย
มีหลายเหลี่ยม หลายเล่ห์ เพทุบาย
คิดง่ายง่าย ค่าสนาม เก็บงามงด
ค่าประตู ผ่านเข้า เอาอีกหน
บ้างเสียกล คนขี่ มีการกด
ม้าตัวเก่ง เร่งไม่ขึ้น ต้นพะยศ

ทั้งเพิ่มทด ลดน้ำหนัก ยักหลายทาง
พวกแท็กซี่ สามล้อ ออแออัด
เดินเบียดยัด เข้าสนาม ตามเบื้นหาง
อยากแก้จน ทนมานะ ไม่ละวาง
ได้ค่าจ้าง ไปซื้อหญ้า ให้ม้ากิน
บ้างสิ้นเนื้อ ประดาตัว เพราะมัวม้า
ถูกข้อหา ยอกยัก ลักทรัพย์สิน
ฉวยเงินรัฐ ยัดกระเป๋า เข้าซื้อติณ
เลยเปลี่ยนถิ่น ที่อยู่ สู่ตราง

กิฬาบัตร รัฐห้าม ตามบัญญัติ
แต่ว่ารัฐ ทำไพ่ ให้ทุกอย่าง
ถ้าอยากเล่น เป็นได้ ใช้สตางค์
เอาไปวาง ซื้อไพ่ ได้แน่นอน
เป็นรายได้ ส่งคลัง ตั้งเข้างบ
ตำรวจพบ พวกเล่น ที่เร้นซ่อน
ถ้าถูกจับ ปรับไหม ได้อีกตอน

ที่ตั้งบ่อน ตีตั๋ว ก็ทั่วกรุง
ทั้งศีลธรรม คำสอน สุนทรพจน์
ให้เว้นงด การพะนัน เพราะมันยุ่ง
ห้ามตามบท กฎหมาย หลายกระบุง
เพราะคนมุ่ง มัวเล่น เห็นเสียงาน
เสียเวลา หากิน สิ้นประโยชน์
อันเป็นโทษ มากมาย หลายสถาน
ถ้าเล่นแพ้ อยากแก้ตัว มัวซมซาน
ถึงขายบ้าน ขายช่อง ก็ต้องเอา
ไม่มีขาย กลายเป็นโจร เที่ยวปล้นลัก
เพราะพวกพรรค ผีพะนัน มันมาเข้า
ถึงหมดเนื้อ หมดตัว เพราะมัวเมา
มันร้อนเร่า เผาใจ เหมือนไฟลน
ผัวหาได้ ให้เมียเก็บ เจ็บไม่หยอก
เมียยักยอก ไปเล่น ไม่เห็นหน
ถ้าหมดท่า หน้าไม่อาย ยอมขายตน

พอดิ้นรน แก้ขัด ปัดเป่าไป
การจะห้าม ไม่ให้เล่น ไม่เห็นขัด
ถ้าหากรัฐ เลิกขาย จำหน่ายไพ่
พยายาม ห้ามเข้า เอาเผาไฟ
ตัดรายได้ ประเภทนี้ เป็นพลีกรรม์
คิดเพิกถอน รอนริด ไม่ผลิตไพ่
เอาอะไร มาเล่น เป็นล่ำสัน
ไม่แก้ต้น เหตุก่อน ค่อนยากครัน
ไปป้องกัน ปลายเหตุ เขตมันไกล
รัฐก็เห็น เล่นพะนัน มันให้โทษ
แต่ประโยชน์ เข้าคลัง ยังอยากได้
เหมือนส่งเสริม เติมต่อ เครื่องล่อใจ
เพราะขายไพ่ ให้เล่น เป็นอาจิณ
โทษคนเล่น ไม่เห็นเหมาะ เพราะมันอยาก
ผีพะนัน มันลาก อยากเสียสิน
เวลาเล่น ไม่เป็นอัน ชั้นจะกิน

เดี๋ยวได้ยิน เสียงผ่อง ช่องตัวเก็ง
ทั้งไพ่จีน ไพ่ไทย ไพ่ฝรั่ง
โป๊กเกอร์ทั้ง ไพ่เผ เซต้องเฉ่ง
นกกระจอก ออกดื่น อย่างครื้นเครง
ผู้เล่นเจ๊ง ให้นายบ่อน นอนตีพุง
เก็บค่าต๋ง ลงกระป๋อง ไม่ต้องเล่น
โซดาเย็น วิสกี้ มียังรุ่ง
ถ้าร้อนรน มีคนพัด ช่วยปัดยุง
บำเรอบำรุง จูงใจ ให้สำราญ

มงคล ๓๗ ประการ[๑]

สมัยหนึ่ง พระอานนท์ คนขยัน
สดับธรรม์ เทศนะ พระบรรหาร
ในคราพระ พุทธองค์ ผู้ทรงญาณ
ทรงสำราญ อยู่ในเขต เชตวัน
อันอยู่ใกล้ พารา สาวัตถี
อนาถบิณ ฑิกยินดี ให้สร้างสรรค์
ราตรีหนึ่ง จึ่งอมร จรจรัล
จากสวรรค์ ชั้นฟ้า สุราลัย
มาเฝ้าบาท นาถมุนี ศรีสรรเพ็ชญ์
กราบทูลเหตุ ใต่ถาม ตามสงสัย
ว่าเทวา มานุษย์ ในเวไนย

---

๑. มงคลสูตรนี้บางแห่งท่านแยกออกเบ็น ๓๘ ประการ คือแยก ปุตฺตทารสฺส สงฺคโห ออกเบ็นสงเคราะห์บุตรประการหนึ่ง สงเคราะห์ภรรยาประการหนึ่ง แต่ที่ข้าพเจ้าไม่ได้แยกนั้น เพราะเห็นว่าคาถาเดิมในภาษาบาลีเขียนรวมกันไว้เบ็นบาทเดียวกัน จึงคงมี ๓๗ ประการ.

คิดจะใคร่ ได้สดับ สรรพมงคล
ซึ่งเป็นธรรม์ อันสูงสุด ไว้ยุดยึด
เพื่อประพฤติ ให้ถึง ซึ่งมรรคผล
สมเด็จองค์ ทรงพรต ทศพล
กล่าวยุบล เทศนา สาธยาย

๑. อเสวนา จ ลาพานํ

อันชนพาล ท่านว่า อย่าได้คบ
ให้หลีกหลบ พบปะ ผละหนีหาย
จะพาตน หม่นหมอง ต้องระคาย
นำความร้าย บ้ายผิด มาติดตน
ชวนดื่มเหล้า เมายา พาประมาท
ความผิดอาจ ถึงตัว ชั่วคือผล
จะพาพลอย ย่อยยับ ถึงอับจน
ชวนไปปล้น ไปจี้ มีทั้งนั้น
ชวนไปเล่น การพนัน ดันเข้าซ่อง

มีแต่ช่อง เสียหาย ร้ายมหันต์
เรื่องจะไป ทางดี มีศีลธรรม์
อย่านึกฝัน ที่จะค้น ในชนพาล
อย่าไว้เนื้อ เชื่อใจ ไม่ได้ดอก
มันย้อนยอก ออกอุบาย หลายสถาน
ไม่กลัวบาป กลัวเวร เป็นสันดาน
คอยล้างผลาญ แม้แต่มิตร เพราะจิตทราม
เหตุฉะนั้น ท่านจึงว่า อย่าได้คบ
จงหลีกหลบ ให้พ้น คนเขาหยาม
จะย่อยยับ อัปรีย์ ไม่มีงาม
มีแต่ความ เสียหาย ร้ายทุกทาง

๒. ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา

คบบัณฑิต สนิทไว้ ไม่ไร้ผล
ไม่พาตน ตกต่ำ จำแบบอย่าง
มีแต่คุณ ความดี ไม่มีจาง

เป็นแหล่งสร้าง วิทยา มาสู่ตน
ผู้ขึ้นชื่อ คือบัณฑิต จิตสะอาด
ท่านมุ่งมาด แต่จะสร้าง ทางกุศล
มีเมตตา การุณ ค้ำจุนคน
มีแต่ผล ข้างดี ไม่มีร้าย
จะพูดทำ กรรมใด ไม่ประมาท
ให้พลั้งพลาด ปราศชั่ว กลัวเสียหาย
ท่านสอนสั่ง รั้งใจ ให้กลัวอาย
มีความหมาย ฝ่ายข้าง ในทางคุณ

๓. ปูชา จ ปูชนียานํ

จงบูชา บรรดาผู้ ควรบูชิต
กระทำกิจ ต้อนรับ สนับสนุน
เกิดคุณงาม ความดี นี้เป็นทุน
จะอบอุ่น เอิบอาบ ซาบซึ้งใจ
เป็นมงคล ดลสู่ ผู้ปฏิบัติ

ย่อมขจัด มลทิน สิ้นไปได้
ท่านจึงชวน ควรบูชา อย่านอนใจ
ไม่ว่าใคร ได้ทำ เป็นกรรมดี

๔. ปฏิรูปเทสวาโส จ

จะอยู่ใน ถิ่นฐาน ย่านไหนไหน
ควรดูให้ สมควร และถ้วนถี่
ทั้งน้ำท่า หาง่าย สบายดี
อีกวิถี มาไป ไม่วกวน
มีมดหมอ พอหา รักษาไข้
จะทำไร่ ทำนา พอหาผล
คนบ้านใกล้ เรือนชิด เป็นมิตรตน
ไม่มีคน เป็นพาล เที่ยวรานระ
มีวัดวา อาราม ชีพราหมณ์เพศ
ในขอบเขต พระวินัย ไม่เกะกะ
รู้หลักธรรม นำแผ่ แก่คณะ
คือมีพระ เป็นที่พึ่ง จึงควรเนา

๕. ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา

ความเป็นผู้ ก่อกุศล แต่หนก่อน
บุญจะย้อน ตามสนอง ไม่หมองเศร้า
ประสบสุข ทุกข์คลาย สบายเบา
บาปไม่เผา ร้อนใจ ภัยไม่มี
กองกุศล หนบรรพ์ อันสร้างไว้
ย่อมตามไป ทุกภพ ไม่หลบหนี
เราทั้งมวล ควรทำ แต่กรรมดี
เป็นวิถี หนีทุกข์ สุขสมปอง

๖. อตฺตสมฺมาปณิธิ จ

พึงตั้งตน ไว้ชอบ ไม่กอรปชั่ว
จงเกรงกลัว บาปไว้ อย่าให้หมอง
อะไรชั่ว อะไรชอบ มอบใจตรอง
มีเงินทอง ก็ให้มี ที่ชอบควร
ถ้าตั้งตน ไว้ผิด ติดจะยุ่ง

คืนยังรุ่ง วันยังค่ำ ทำปั้นป่วน
เมื่อประกอบ ชอบไว้ ไม่เรรวน
สิ่งรบกวน ชวนช้ำ ไม่กล้ำกราย

๗. พาหุสจฺจญฺจ

พึงให้ชัด ถนัดแน่ แท้ทุกอย่าง
รู้หนทาง ไหนสุข ทุกข์ก็หาย
ถ้ารู้ผิด จิตเรา ย่อมเมามาย
อย่าตะพาย พึงผิด มาติดตน
ได้ฟังมาก รู้มาก หากรู้ถูก
ย่อมฝังปลูก ปัญญา หามรรคผล
ทางชั่วร้าย คลายคลี่ นี่มงคล
ถึงยากจน ขันขัด จัดเป็นคุณ

๘. สิปฺปญฺจ

หมั่นฝึกฝน ยลยิน ศิลปศาสตร์
ให้สามารถ ปราชญ์เปรื่อง เป็นเครื่องหนุน

เปรียบดั่งคน ขายค้า ย่อมหาทุน
พอค้ำจุน จึงไม่จม ล้มละลาย
อันศิลปะ วิทยา ถ้าเจนจัด
รู้แน่ชัด ความคิด ไม่ผิดหมาย
เป็นเสบียง เลี้ยงตน ไปจนตาย
ไม่มีสาย ไม่มีช้า อย่าละเลย

๙. วินโย จ สุสิกฺขิโต

อันวินัย ให้ศึกษา อย่าให้หย่อน
เป็นอาภรณ์ รัตนา หนาพ่อเอ๋ย
ถ้ายานหย่อน ค่อนไม่งาม เพราะความเคย
คนจะเอ่ย ค่อนได้ ไม่สมควร

๑๐. สุภาสิตา จ ยา วาจา

กล่าววาจา สุภาษิต ไม่ผิดพลาด
เป็นคำปราชญ์ วาจนะ ควรสงวน

ให้ชนจำ นำใช้ ได้ทั้งมวล
ต้องทบทวน ครวญใคร่ ใส่ใจจำ
การพูดมาก ปากโว โอ้เอ่ยอวด
แม้เคยบวช เคยเพียร เคยเรียนร่ำ
ไร้คุณค่า หาไม่ได้ ในถ้อยคำ
ยิ่งครอบงำ ทำจิต ให้บิดเบือน.

๑๑. มาตาปิตุอุปฏฐานํ

อันมารดา บิดา บูชาท่าน
อุปการ เลี้ยงรักษา ไว้หนาเพื่อน
ท่านมีคุณ พูนพ้น ตนต้องเตือน
ตนเข้าไว้ ไม่เชือน เลือนลืมคุณ
ตั้งแต่เรา จากท้อง มองเห็นโลก
นับเป็นโชค ได้มารดา มาเกื้อหนุน
ไม่รังเกียจ เดียดฉัน ชั้นอากูล
ท่านวายวุ่น อยู่ไม่เว้น เป็นกังวล
พอสอนพูด ท่านก็วอน สอนให้พูด

ทั้งให้ดูด ขีระ จากสถาน
แผ่เมตตา การุณ อุ่นอกตน
อุตส่าห์สน ใจสอน ไม่นอนใจ
ทั้งอาบน้ำ ป้อนข้าว เฝ้าถนอม
ยังเห่กล่อม ให้นิทร์ พิสมัย
ยามบ่วยไข้ ไม่ร้าง ไปห่างไกล
อกเหมือนไฟ เกรงบุตร จะมุดม้วย
รีนไม่ได่ ไรไม่ตอม อ้อมแอบอก
ไม่ให้บก ให้พร่อง ประคองช่วย
อดตาหลับ ขับตานอน อ่อนระทวย
เพราะห่วงด้วย ลูกน้อย ไม่ปล่อยวาง
เราทำมา หาได้ ควรใช้หนี้
เป็นวิธี ที่ประเสริฐ เลิศทุกอย่าง
ยกพระคุณ หนุนนำ มาปล้ำวาง
ไว้บนกลาง กระหม่อม น้อมคำนึง
ยามแก่เฒ่า เฝ้าชุระ อย่าผละพ้น

เป็นกังวล สนใจ ไปให้ถึง
พระคุณใคร ไหนเล่า เขาตราตรึง
ให้ลึกซึ้ง เกินแม่พ่อ ก็ไม่มี
เปรียบให้เห็น เช่นพรหม อบรมบุตร์
คอยช่วยฉุด เกรงจัก เสียศักดิ์ศรี
ให้เว้นชั่ว ทำชอบ กอรปความดี
เฝ้าจ้ำจี้ จ้ำไช ไม่ละเลย
เปรียบดั่งครู อยู่กับเหย้า เฝ้าฝนฝึก
ทั้งคนลึก หนาบาง ไม่วางเฉย
เป็นพระคุณ อุ่นเกล้า พวกเราเอย
อย่าเฉยเมย อุปถัมภ์ ค้ำจุนเจือ
กตัญญู รู้หนุน แทนคุณท่าน
แสดงการ กตเวที นั้นดีเหลือ
รักษาดี นี้ไว้ ให้เหมือนเกลือ
ย่อมไม่เรื้อ ความเค็ม เต็มฉันใด
ลูกบางคน ไม่สนใจ ในพ่อแม่

เห็นท่านแก่ รังเกียจท่าน พานเหลวไหล
นิสสัยนี้ มีอยู่ ในผู้ใด
เขาควรได้ นามว่าอ กตัญญู.

๑๒. ปุตฺตทารสฺส สงฺคโห

สงเคราะห์ บุตรภรรยา อย่าทอดทิ้ง
อันเป็นสิ่ง ธรรมดา หน้าที่สู
เราหามา ทำมา ชายตาดู
อย่าปล่อยอยู่ ยากไร้ ไม่สมควร
ภรรยาดี นี้หนา หายากนัก
ถนอมรัก ปักใจ ใฝ่สงวน
มีสินทรัพย์ นับให้ ไม่แปรปรวน
เป็นกระบวน แบบอย่าง ทางเสบย
ให้อาภรณ์ ประดับ สำหรับเจ้า
มอบการเหย้า การเรือน อย่าเชือนเฉย
อย่านอกจิต คิดหาใหม่ ไว้ชมเชย

สิ่งที่เคย ทำผิด คิดละเว้น
จงยกย่อง น้องนาง อย่างสมศักดิ์
อารีรัก เชิดชู คู่ยากเข็ญ
อย่าพาไป ทางต่ำ ไม่จำเป็น
การเต้นเต้น รำรำ ระยำแยะ
อนึ่งบุตร สุดรัก อย่าผลักผละ
เอาธุระ ปะบั้ง อย่านั่งแฉะ
ต้องสอนสั่ง ตั้งบังคับ จับได้แคะ
ค่อยนำแนะ ให้วิชา หาความรู้
เราผู้สร้าง อ้างว่า ข้าเป็นพ่อ
ต้องคอยก่อ คอยสร้าง ในทางกู้
ฝึกให้ดี มีปัญญา เชิดหน้าชู
เปรียบเหมือนครู อยู่ในบ้าน ก็ปานกัน
อย่าปล่อยปละ ละเลย จงเงยหน้า
ดูธิดา ดูบุตร ให้ยุดมั่น
ในศีลธรรม กรรมดี นี้สำคัญ

เป็นมิ่งขวัญ ของบ้าน ท่านจริงจริง
อย่าหลงใหล ไปเที่ยว ไม่เหลียวหลัง
ออกจากรัง แล่ส่าย ทั้งชายหญิง
ปล่อยลูกเต้า เข้าไว้ ไม่ประวิง
เด็กถูกทิ้ง ตามลำพัง รั้งยากเย็น
สงเคราะห์ให้ ศึกษา สมฐานะ
ถ้าเลยละ ปละปล่อย หน่อยจะเหม็น
เมื่อใจแตก แหกคอก นอกประเด็น
เที่ยวได้เพ่น ได้พ่าน หัวบ้านเมือง
กลายเป็นเด็ก อันธพาล สันดานชั่ว
แม่พ่อมัว เฉไฉ ไม่เอาเรื่อง
ย่อมได้เห็น ได้รู้ อยู่เนืองเนือง
ระคายเคือง ต่อสังคม ไม่สมควร.

๑๓. อนากุลา จ กมฺมนฺตา

จะประกอบ กิจการ งานอย่างไหน
ดูที่ไม่ อากูล วุ่นบั้นป่วน

เลือกที่ชอบ ประกอบกิจ คิดทบทวน
จงสอบสวน ถูกแน่ แท้จึงทำ
เพราะมิจฉา อาชีวะ ระคะคืน
ใครไม่ยื่น ก็มาหา อย่าถลำ
ถ้าเผลอพลั้ง รั้งเรา เข้าสู่กรรม
อาจระยำ ไปได้ เพราะไม่ตรอง.

๑๔. ทานมัย

ทำบุญทาน การกุศล มีผลมาก
แม้จะจาก โลกไป ไม่มัวหมอง
มั่งมีทรัพย์ จับจ่าย เป็นก่ายกอง
เชิญท่านมอง หาทาง สร้างกองบุญ
สร้างวัดวา อาราม งามเลิศล้น
ช่วยคนจน ขันขัด จัดเกื้อหนุน
ผลอนันต์ มั่นคง เหมือนลงทุน
ไว้เจือจุน ภพหน้า ถ้าหากมี

อันเงินทอง กองถ่าย ตายก็สูญ
เกิดวายวุ่น แย่งทิ้ง กันอึงมี่
มีตัวอย่าง ทางยุ่ง คลุงราคี
เมื่อชีวี ปลดปลิด ไม่ติดไป
เรารู้เช่น เห็นชัด ถนัดแน่
จึงควรแก้ แต่ต้น ผลคงได้
จาคะทาน การกุศล มีผลไกล
หากำไร ใส่ตัว อย่ามัวตา.

๑๕. ธมฺมจริยา จ

การประพฤติ ยึดธรรมะ ละความชั่ว
ไม่เกลือกกลั้ว บาปธรรม จำไว้หนา
อันธรรมดี มีประจำ ค้ำโลกา
ทั้งเทวา มานุษย์ ต้องยุดธรรม
ในหมู่ใด ไม่มีธรรม จำไว้เถิด
มักจะเกิด ปั่นป่วน ชวนถล่ำ

โลกจะแหลก แตกดับ ยับระยำ
เพราะขาดธรรม คุ้มครอง ต้องย่อยยับ
การมีธรรม นำใจ ให้ใสสด
ขจัดหมด บาปกรรม เพราะธรรมขับ
จิตสะอาด ปราศกิเลส เหตุซ้อนซับ
พอจะนับว่า มนุษย์ วิสุทธิคุณ.

๑๖. ญาตกานญฺจ สงฺคโห

การสงเคราะห์ หมู่ญาติ ชาติเชื้อสาย
อย่าดูดาย เมินมอง ต้องอุดหนุน
เขายากจน ข้นขัด จัดเจือจุน
อนุกูล อุปถัมภ์ ค้ำจุนกัน
อย่าเพิกเฉย เลยละ ผละทอดทิ้ง
ต้องพึ่งพิง กันได้ ใช่ใครนั่น
โน่นก็พี่ นี่ก็น้อง พ้องพงศ์พันธุ์
คุณอนันต์ เหลือนับ รับเจือจุน.

๑๗. อนวชฺชานิ กมฺมานิ

กรรมทั้งหลาย ไม่มีโทษ โปรดพินิจ

ไม่เห็นผิด แล้วจึงก่อ ก็ไม่วุ่น
จะมุ่งจิต คิดสร้าง แต่ทางคุณ
อันเป็นบุญ เป็นกุศล ผลมากมาย
ถ้ากรรมใด ให้โทษ โปรดอย่าก่อ
มันเป็นข้อ ไม่ดี มีเสียหาย
กรรมเป็นโทษ โฉดชั่ว ควรกลัวอาย
เป็นสิ่งร้าย จักรับ อัประมาน.

๑๘. อารตี วิรตี ปาปา

กระบวนบาป หยาบช้า ควรลาเลิก
ถ้าไม่เพิก ไม่ถอน ร้อนหนาท่าน
ตกนรก หมกปรัก อยู่ดักดาน
อันเป็นการ ไร้ค่า ไม่น่าทำ
อะไรบาป ทราบได้ ใจคอยบอก
ปล่อยให้หลอก ตนนัก จักถลำ
ดีหรือชั่ว ตัวเอง ควรเกรงกรรม
ความระยำ ทำง่าย ปลายมือร้อน.

๑๙. มชฺชปานา จ สญฺญโม

อันสุรา ว่าเหล้า มันเมามาก
จงตัดราก อยากกึงด อดเลิกถอน
ดื่มบ่อยบ่อย คอยติด คิดสังวร
เมาแล้วนอน ที่ไหน ได้ทั้งนั้น
เป็นต้นตอ ข้อประมาท ให้พลาดผิด
ดื่มจนติด ยกแก้ว แล้วมือสั่น
เห็นธงแดง เข้าหนอ คอมันคัน
ลมคอยดัน ออกทางปาก อยากจะซด
จับแก้วแรก มือสั่น อยู่งันงก
สั่นจนหก เรี่ยไหล ไปจวนหมด
ต้องไต่ราว ล่าวตามแขน เข้าแหนทด
ได้ลิ้มรส ต้องลื้ม กินจนคลาน
พอเต็มคราบ ซาบซึ้ม ลืมสติ
ฤทธิมันผลิ ขึ้นหน้า ดูกล้าหาญ
ตีหัวหมา ด่าทอ ล่อเป็นพาล

เที่ยวระราน เพราะเหล้า มันเผาลน
ท่านจึงให้ ละเว้น เพราะเห็นโทษ
หาประโยชน์ ไม่มี ที่เป็นผล
ควรน้อมนำ ธรรมรส ทศพล
ประพฤติตน พ้นชั่ว ไม่มัวเมา.

๒๐. อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ

อย่าประมาท ในธรรม เฝ้าปล้ำคลุก
เป็นเครื่องปลุก ให้ตื่น พื้นจากเขลา
ใดเป็นธรรม นำใส่ ในตัวเรา
อย่ารับเอา อธรรม น้อมนำมา
อย่าเห็นธรรม ไม่จำเป็น เว้นก็ได้
มันพาใจ พัวพัน กับตัณหา
ให้เกิดโลภ เกิดโกรธ โทษมัวตา
ย่อมจะพา มัวหมอง ไม่ต้องการ.

๒๑. คารโว จ

ความเคารพ นบนอบ นั้นชอบนัก

คนเขามัก มีจิต คิดสงสาร
มีสัมมา คารวะ เป็นประมาณ
ครูอาจารย์ สำสงฆ์ จงวันทา
มือสิบนิ้ว ประนม ก้มศีรษะ
การมานะ ถือตัว ชั่วนักหนา
ย่อมขาดคน สมเพช เวทนา
เพราะเห็นว่า เย่อหยิ่ง สิ่งไม่งาม.

๒๒. นิวาโต จ

ไม่จองหอง พองขน คนเขารัก
ให้รู้จัก วางตน คนไม่หยาม
การจองหอง พองขน เป็นคนทราม
พยายาม ทำตน ไกลมลทิน
ให้สงบ เสงี่ยม เจียมตัวไว้
คนเขาไม่ มีจิต คิดติฉิน
รู้ถ่อมตน คนชม นิยมยิน
ย่อมไม่สิ้น คนรัก ใครจักชัง.

๒๓. สนฺตุฏฺฐี จ

ถือสันโดษ ยินดี เท่ามีอยู่
เป็นทางสู้ ไล่โลภ ให้ถอยหลัง
ถ้าไม่ใช่ ของเราไซร้ ไม่อินัง
ให้จิตตั้ง มั่นไว้ ในทางตรง
การทำมา หากิน ไม่ปล้นปล้อน
ไม่ยอกย้อน ซ่อนเงื่อน จนเพื่อนหลง
อย่าโลภมาก อยากได้ ใจพะวง
นี่คือองค์ สันโดษ ประโยชน์มี.

๒๔. กตญฺญุตา

กตัญญู รู้คุณ ผู้หนุนเกื้อ
เขาเอื้อเฟื้อ เรามา อย่าล่าหนี
ต้องแทนทด ชดใช้ ให้ทวี
เอื้ออารี ต่อท่าน เป็นการควร
คนที่ลืม คุณคน ชนชั่วช้า

แม้ประสบ พบหน้า ล่าหนี้ด่วน
บอกนิสสัย ใจต่ำ หมดน้ำนวล
อาจจะชวน ทำชั่ว มัวมลทิน.

๒๕. กาเลน ธมฺมสฺสวนํ

เมื่อถึงกาล ฟังธรรม ท่านพร่ำสอน
ควรสังวร ตรองตริก นิ่งถวิล
ใคร่ครวญธรรม จำใส่ ในใจจินต์
ที่ได้ยิน ได้ฟัง นั่งนอนตรอง
อย่าพูดคุย คุ้ยขาน ณ กาลนั้น
มัวโจษจัน จ๊ะจ๋า มันน่าถอง
ตรองให้แม่น แก่นความ ตามคัลลอง
เห็นถูกต้อง ปฏิบัติ ขัดฟอกใจ.

๒๖. ขนฺตี จ

การสะกด อดกลั้น ถือขันติ
ใครตำหนิ ติเตียน เพียรกล่าวไข

ใครนินทา ว่าร้าย ปล่อยหายไป
สงบได้ เป็นคุณ ไม่วุ่นวาย
เขาด่าแช่ง แรงร้าย หมายเสียว่า
ยังดีกว่า ตีพื้น อันเสียหาย
เขาแทงพื้น นั้นดีกว่า ฆ่าให้ตาย
เขาทำลาย ชีวิต ให้ปลิดปลง
ก็ดีกว่า เราไซร้ ไม่ต้องฆ่า
ผลาญชีวา ตัวเรา ด้วยเมาหลง
ถ้าประพฤติ ยึดได้ ให้มั่นคง
จะสูงส่ง สุขใจ ไม่มีร้อน

๒๗. โสวจสฺสตา

ความเป็นผู้ ว่าง่าย คลายดื้อด้าน
ทิ้งสันดาน ดึงดัน รู้ผันผ่อน
ไม่กระบวน กระบิด จริตงอน
ค่อยโอนอ่อน ผ่อนปรน ผลเป็นคุณ

๒๘. สมณานญฺจ ทสฺสนํ

ได้ทอดทัศน์ สมณะ คุณอเนก
อดิเรก ผลลาภ เอิบอาบหนุน
คือได้เข้า เข้าหา เนื้อนาบุญ
ได้เทอดทูน บูชา ธรรมามิส

๒๙. กาเลน ธมฺมสากจฺฉา

ถึงเวลา หาข้อธรรม นำขยาย
อภิปราย โต้ตอบ รู้ชอบผิด
แล้วน้อมนำ จำไป ใช้ความคิด
ให้ฝังติด จิตใจ ค่อยไตร่ตรอง
เพื่อแลกเปลี่ยน ทฤษฎี ชี้ผิดถูก
ได้ฝังปลูก ปัญญา มองหาช่อง
ท่านเมธี มีอยู่ รู้คัดลอง
คอยสอดส่อง สืบเสาะ ให้เหมาะควร

๓๐. ตโป จ

จงเพียรเผ้า เผากิเลส เหตุชั่วร้าย
ที่คลุมกาย คลุมใจ ให้ปั่นป่วน
ให้ลาญแหลก แตกไป ไม่ทบทวน
อย่าให้กวน ใจได้ ไร้มลทิน
พึงน้อมจิต คิดดู รู้จักข่ม
มันหมักหมม อยู่ตรงไหน ไล่ให้สิ้น
ข้อสำคัญ ตัณหา มาเกาะกิน
จนแผ่นดิน กลบหน้า ไม่ลาลด
ใช้ปัญญา ฆ่ามัน หั่นให้แหลก
ถ้าหลงแบก หลงหาม มันตามกด
มักพาจิต บิดผัน เผ้ารันทด
ใครไล่หมด จากใจ ย่อมไปดี

๓๑. พฺรหฺมจริยญฺจ

ประพฤติเพศ พรหมจรรย์ สันติสุข
เลิกคลุกคลุก โลกวิสัย ไม่สู่สี

กามฉันท์ นั้นหรือ คือราคี
หาวิธี หนีละ ผละพ้นไป
เว้นเมถุน วุ่นวาย ทะลายแหลก
อย่าหลงแบก หลงหาม กามวิสัย
จะผุดผ่อง มองเห็น เป็นนวลใย
หมดผ้าใฝ่ ใสสะอาด ปราศธุลี
วิสัยพรหม อุดมพักตร์ ลักษณะ
ตามหลักพระ ศาสนา มีหน้าที่
เรียกว่าพรหม วิหารธรรม นำสู่ดี
คือย่อมมี เมตตา กรุณา
มุทิตา อุเบกขา พรหมาณัติ
ปฏิบัติ ดัดนิสัย เข้าไปหา
จะแช่มชื่น รื่นรมย์ เหมือนพรหมา
จึงชื่อว่า อบรม พรหมจรรย์

๓๒.อริยสัจจาน ทสฺสนํ

ให้เห็นแจ้ง อริยสัจจ์ ตัดกิเลส

จะสิ้นเหตุ เกิดตาย ทำลายขันธ์
ไปทางดี หนีกรรม ตามไม่ทัน
ไม่พัวพัน ตัณหา กามารมณ์
รู้ถึงทุกข์ สมุทัย นิโรธมรรค
แม้ประจักษ์ แจ้งจริง ทุกสิ่งสม
เดินสายกลาง ย่างไป ไม่ตกตก
บาปไม่บ่ม ข่มได้ ไปนิพพาน

๓๓.นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ

จงเพียรแจ้ง พระนิพพาน ให้ซ่านซาบ
กระบวนบาป อาบจิต คิดเผาผลาญ
หมดกิเลส เหตุร้าย เมื่อวายปราณ
ถึงนิพพาน ผ่านพ้น จากวนวัฏฏ์

๓๔. ผุฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ

เมื่อโลกธรรม สัมผัส รัดรึงจิต
ต้องทวนคิด ของเรา เฝ้าเป่าปัด

อย่าปล่อยให้ โลกธรรม ครอบงำรัด
มันอึดอัด ขัดข้อง หม่นหมองใจ

๓๕. อโสกํ

สละโศก โรคเศร้า บรรเทาร้อน
อย่าอาวรณ์ วุ่นนัก จักหมองไหม้
จะมัวเศร้า โศกช้ำ ไปทำไม
มันทำให้ เกิดเหตุ เวทนา

๓๖. วิรชํ

ปราศจาก ฝ้าธุลี นี้ดีเลิศ
อันตายเกิด ไม่ประสบ พบแล้วหนา
หมดไฝฝ้า ราคี มีปัญญา
คือมรรคา ไปนิพพาน งานของใจ

๓๗. เขมํ

จงเกษม เปรมปรีดิ์ อย่ามีเศร้า
จะบางเบา หมดทุกข์ เป็นสุขใส

เหตุฉะนั้น สามัญชน บุคคลใด
ถ้ามีใจ เปรมปรีดิ์ ไม่มีจม
จะสบสุข ปลุกปลื้ม ลืมเศร้าโศก
นับเป็นโชค โรคภัย ไม่สะสม

เอตมฺมงฺคลตฺตมํ

นี่แหละนะ ธรรมะ พระโคดม
เป็นบรม มงคล ดลโอฬาร

ทางเข้าของกิเลส

สมเด็จพระ โคดม บรมนาถ
ทรงประสาทน์ สอนธรรม นำไขขาน
ถึงแปดหมื่น สี่พัน เพื่อกันมาร
คืออาการ ของใจ ไว้ชัดเจน
ไม่มีนอก ออกหาก จากกายสัตว์
ท่านชี้ชัด บอกช่อง ให้มองเห็น

ธรรมที่ตรัส อรรถธิบาย หลายประเด็น
จะเลือกเฟ้น เช่นไร ได้ทุกคลอง
ธรรมทั้งมวล ล้วนให้ผละ ละความชั่ว
อันเป็นตัว กิเลส เหตุมัวหมอง
ให้ทำชอบ รอบคอบคิด จิตตริกตรอง
ปัญญาส่อง สว่างไสว ไม่ผ้าฟาง
ทั้งให้ทำ ดวงใจ ให้ผ่องแผ้ว
จะคลาดแคล้ว จากมาร ที่พาลขวาง
มันคอยปล้ำ นำจิต ให้ผิดทาง
ให้ปล่อยวาง ขว้างทิ้ง สิ่งไม่ดี
ตัวกิเลส เหตุสำคัญ มันคอยเผา
มีทางเข้า หกช่อง ร่องวิถี
พยายาม ห้ามกัน มันยิ่งมี
ทับทวี ขึ้นทุกวัน ตันหัวใจ
เข้าทางตา ทางหู ประตูเปิด
ทำให้เกิด อารมณ์ ขมไม่ไหว

๖๕

จมูกกลิ่น กินดม งมงายไป
กายและใจ ไหลเข้า เมาทั้งวัน
เจ้าประตู หกช่อง คอยจ้องเปิด
กิเลสเกิด เพราะปิด ไม่มิดมั่น
พระชินวร สอนวิธี ที่ปิดกัน
เป็นหลายพัน หลายหมื่น ไม่ตื่นตัว
เพราะมัวหลง งงงม บ่มตัณหา
กิเลสหนา จับแน่น แล่นไปทั่ว
หลับลืมตน คนเรา จึงเมามัว
ปล่อยความชั่ว ยั่วใจ ไม่ป้องกัน
ถ้าเราปิด สนิทมั่น กั้นทุกช่อง
อย่าเปิดร่อง ปล่อยรู ดูให้มั่น
หมดทางเข้า เราก็เย็น เป็นนิรันดร์
จะสุขสันติ์ หรรษา หลับตาตาย

เบญจขันธ์

อันสังขาร นั้นหนา พุทธาตรัส
ท่านบัญญัติ ชัดเจน เป็นความหมาย
แยกให้เห็น เป็นขันธ์ บรรยาย
เป็นเชื้อสาย ตัณหา อุปาทาน
ล้วนแต่ แหย่ทุกข์ เข้าคลุกเคล้า
มาแผดเผา ดวงใจ ไม่สบศานติ์
ควรรู้เท่า รู้ทัน ขันธมาร
จะได้ผ่าน พ้นภัย ไกลทุกข์ทน
ขันธ์คือรูป เวทนา และสัญญา
สังขารา วิญญาณ มารพหล
ล้วนไม่เที่ยง เบียงบ่าย ร้ายระคน
มันสับสน วนเวียน เปลี่ยนเรรวน
ทั้งไม่มี ตัวตน ค้นไม่ปะ
คอยแต่จะ จูงใจ ให้ปั่นป่วน

ล่อให้หลง งงงม จมทั้งมวล
ต้องทบทวน รู้ซึ้ง ให้ถึงธรรม
รูปคือภาพ ทราบชัด ถนัดแน่
มันเปลี่ยนแปร ปล่อยทุกข์ เข้าปลุกปล้ำ
ไม่ยืนยง คงอยู่ ต่อสู้กรรม
เป็นเครื่องนำ ให้หลง อย่าสงกา
เวทนา คืออาการ ผ่านสู่จิต
ทำให้คิด ให้นึก รู้สึกว่า
อันทุกข์สุข นั้นคือเหตุ เวทนา
ทั้งเฉยชา ไม่ทุกข์ ไม่สุขใจ
สัญญา คือหมายจำ ทำให้แจ้ง
มันกวัดแกว่ง ไม่แน่ แปรปรวนได้
ทั้งจำถูก จำผิด เป็นนิตย์ไป
เอาอะไร แน่นอน บ่ห่อนมี
อันสังขาร ท่านว่า เครื่องปรุงแต่ง
ยกแถลง หลายนัย ไม่คงที่

อวัยวะ นานา แห่งกาย
ท่านกชี้ ว่าสังขาร วิจารณ์เอา
วิญญาณ การรู้แจ้ง แทงถึงจิต
รวมความคิด เปรื่องปราชญ์ ฉลาดเขลา
นับเข้าเป็น เบญจขันธ์ คอยสั่นเรา
ควรรู้เท่า ทันไว้ ใช้ปัญญา
มองให้เห็น ว่าเป็นมาร ที่พาลขวาง
คอยนำทาง ห่างสุข พบทุกขา
สิ่งทั้งมวล ล้วนฤทธิ อวิชชา
คือเสนา พญามาร คอยรานรอน

ตัณหา

อันตัณหา แปลว่า ทะยานอยาก
ยากจะลาก จะฉุด ไม่หลุดถอน

มีอยู่สาม ตามที่ว่า น่าสังวร
มันนิ่งนอน อยู่ในจิต คิดปรารมภ์
กามตัณหา น่าใคร่ ใจมันอยาก
วุ่นวายมาก อยากได้ อาจไม่สม
ได้มาแล้ว ยังไม่ พอใจชม
ยังนิยม อยากต่อ จนพอใจ
ไม่รู้อิ่ม ลิ้มรส ซดเสวย
ไม่มีเลย ที่จะพอ ขอให้ได้
มันแผดเผา เร้ารุม ดั่งสุมไฟ
เพราะความใคร่ ไหม้ตน จนร้อนดาญ
    ความอยากมี อยากเป็น วิ่งเต้นหา
เช่นเงินตรา ยศศักดิ์ อัครฐาน
เรียก**ภว ตัณหา** เป็นอาการ
ความทะยาน อยากเผา เราทั้งมวล
เห็นเขาได้ ใคร่จะเอา เราไม่ได้
ก็เสียใจ ไม่ผื่น กันปั่นป่วน

เราก็ดี นี่ไฉน ไม่สมควร
เป็นเรื่องชวน ให้ช้ำ อยู่ร่ำไป
ไม่อยากมี อยากเป็น ประเด็นหนึ่ง
มันคอยดึง คอยดัน ให้หวั่นไหว
เรียก**วิภว ตัณหา** มาสุมใจ
ไม่อยากไข้ อยากแก่ และอยากตาย
ไม่อยากจน ข้นแค้น แสนสาหัส
อยากกำจัด ทุกข์ภัย ให้สูญหาย
มันคอยกวน ชวนหลง งงงมงาย
เป็นเชื้อสาย ให้ยึดถือ คืออวิชชา
จึงเกิดมี ชาติภพ กันกลบโลก
ต้องมีโศก มีเคราะห์ เพราะตัณหา
ทั้งเกิดกาย ตายดับ นับคณนา
วนเวียนมา ไม่เว้น เป็นเช่นนี้
มวลตัณหา พาสัตว์ ให้ขัดสน
แม้แต่คน มั่งคั่ง ดั่งเศรษฐี

ยังกระเสือก กระสน จนสิ้นดิ์
ไม่เคยมี ที่จะบ่น ว่าตนพอ
ควรคิดการ ผลาญฆ่า ตัณหาบ้าง
จะเป็นทาง ห่างทุกข์ สบสุขหนอ
ถ้าปล่อยให้ ตัณหา มารัดคอ
ลงไปรอ อยู่ได้ ในโลกันต์

หิริ โอตตัปปะ

ขอน้อมนำ ธรรมรส สุคตพุทธ์
สอนมนุษย์ เทวะ ทั่วสวรรค์
ให้ประพฤติ ยึดธรรม เป็นสำคัญ
เพื่อส่งสรร พสัตว์ ล่วงวัฏฏวน
อัน**หิริ โอตตัปปะ** พระท่านเทศน์
บรรยายเหตุ ชี้แจง แสดงผล

ให้ดำริ ตริตรอง มองที่ตน
พระทศพล เรียกธรรมะ โลกบาล
คุ้มครองโลก ให้สงบ ประสบสันติ์
อีกนัยนั้น เทวธรรม จำมาขาน
คือทำตน พ้นมัว ชั่วสามานย์
จึงเปรียบปาน เทวัญ ในชั้นฟ้า
หิริหมาย อายบาป ทราบไว้เถิด
บาปจะเกิด อายใจ ไม่ปรารถนา
เอาใจเขา เข้าใส่ ใจอาตมา
ความชั่วช้า เราไม่ชอบ รอบคอบคิด
ผู้อื่นไหน ใคร่เล่า เขาจะชอบ
หิริมอบ ใจไว้ ไม่พลั้งผิด
หมั่นประพฤติ ยึดไว้ ให้เป็นนิตย์
ให้ฝังติด จิตใจ ในสันดาน

โอตตัปปะ ละชั่ว กลัวผลบาป
เพราะได้ทราบ ว่าผิด จิตไม่หาญ

ถ้ากระทำ ลงไป ภัยจะพาน

สะทกสะท้าน เกรงผิด จะติดตน

รู้ผิดชอบ ด้วยตัวเอง จึงเกรงชั่ว

ประพฤติตัว มั่นไว้ ไม่ไร้ผล

เป็นธรรมะ สงบจิต ปิดกังวล

ไม่ดิ้นรน ฟุ้งสร้าน พลุ่งพล่านใจ

เป็นที่เกิด ความดี มีศรีศักดิ์

บำรุงรัก ษาไว้ ไม่ไปไหน

ทั้งน้อมนำ **ความเจริญ** คุณเกินไกล

ตั้งอยู่ได้ ไม่สูญ คุณความดี

ท่านผู้ใด ใครมี ซึ่งหิริ

โอตตัปปะ ละทิฏฐิ ได้ถ้วนถี่

พรหมจรรย์ นั้นงามงอก พอกทวี

ทั้งชาวชี ชาวบ้าน ก็ปานพรหม

การเป็นพรหม เป็นได้ ใครมีศีล

หมดมลทิน สิ้นราคะ ไม่สะสม

อยู่ที่ไหน ใครเห็น ไม่เว้นชม
น้อมนิยม คมคัล อัญชลี
หรือมีสัตย์ จัดว่าพรหม สมสภาพ
พึงซับทราบ ไว้เถิด ประเสริฐศรี
ล้วนแต่เป็น หนทาง สร้างความดี
หมดราคี ปรีดา ในอารมณ์
อีกชี้เช่น เห็นชัด **สัตบุรุษ**
บริสุทธิ ผุดผาด วิลาศฉม
มีคุณงาม ความดี ที่นิยม
เทียบกับพรหม ชมได้ ไม่ไกลเกิน
การเป็นสัต บุรุษ พุทธแถลง
คือรู้แจ้ง เหตุผล คนสรรเสริญ
รู้ทำตน พ้นชั่ว ไม่มัวเพลิน
กาลใดเนิ่น ใดด่วน รู้ถ้วนกาล
ทั้งรู้ว่า สาธุชน **คนควรคบ**
รู้หลีกหลบ พบปะ สมัครสมาน

มองเห็นแท้ แน่ใจ ใครเป็นพาล
ไม่ต้องการ คบหา สมาคม
รู้ชาติภพ ครบถ้วน ล้วนแต่ทุกข์
การเคล้าคลุก ตัณหา พาขื่นขม
รู้แจ้งจริง สิ่งร้าย หายโง่งม
ไม่เกิดจม ตายจบ พบนิพพาน
สิ่งเป็นแล้ว ให้สละ ละทิ้งหมด
ไม่ปรากฏ ให้เห็น เป็นแก่นสาร
ที่เป็นใหม่ ให้ระงับ ดับแหลกลาญ
ปล่อยให้ผ่าน พ้นเรา อย่าเอาคืน
เกิดแต่สิ่ง ประณีต ซึ่งจิตรับ
ไว้ปรุงปรับ กลับจิต ผิดคอยฝืน
อย่าให้ไป ในชั่ว ที่มัวมื่น
ตนต้องตื่น รู้ตน จึงพ้นภพ
อันหิริ โอตตัปปะ ละอายบาป
เป็นสภาพ เกิดแต่ใจ ไม่สงบ

หรือกลัวบาป ทราบไว้ ให้ครันครบ
การสงบ สยอง ต้องในตน
ถ้ากลัวใคร เขาเห็น จึ่งเว้นได้
กระทำไป นัยนี้ ไม่มีผล
เกิดแต่จิต คิดกลัว ความมัวมล
ไม่ปะปน คนอื่น เป็นพื้นใจ

ความดับโศก

อันความโศก โรคร้าย ทำลายสุข
ใจเป็นทุกข์ แห้งหด ไม่สดใส
ยังมีทาง เทถ่าย ให้หายไป
กล่าวตามนัย พุทธพจน์ รจนา
เกิดความแห้ง แห่งใจ จึ่งได้โศก
มันคอยโยก อารมณ์ ขมหนักหนา

ท่านบอกทาง ปฏิบัติ บัญญัติมา
พิจารณา ธรรมะ เจ็ดประการ
    หนึ่ง**ทำจิต ให้ยิ่ง** เป็นสิ่งแรก
ท่านแยะแยก **ข้อ**ความ สามสถาน
ต้องใช้ศีล ผินหน้า **ส**มาทาน
สมาธิ วิจารณ์ ญาณปัญญา
จิตยิ่งกว่า อะไร เข้าใจก่อน
คือยิ่งกว่า **นิวรณ์** รอนตัณหา
และ**ยิ่งกว่า ความเศร้า** เผาอุรา
ไม่นำพา ต่อ**ข**องรัก ผลักปล่อยวาง
ไม่สนใจ **ข**องอะไร ที่ไม่ชอบ
ต้องรอบคอบ ปล่อยปละ เพียรสะสาง
เสียหรือได้ ไม่เมิล เดินสายกลาง
ย่อม**จะ**สร่าง โศกเศร้า ที่เผาใจ
    ข้อที่สอง **ไม่ประมาท** ให้พลาดผิด
สร่างจากฤทธิ มัวเมา ที่เผาไหม้

ไม่เมาทั้ง ภายนอก พอกภายใน
คิดครวญใคร่ ใช้ปัญญา มาวิจารณ์
ข้อที่สาม **เป็นมุนี** นั้นดียิ่ง
คือผู้นิ่ง ผู้รู้ ปูรากฐาน
รู้ทั้งโลก ทั้งธรรม ประจำมาน
รู้อาการ เกิดดับ จับความจริง
อีกรู้แจ้ง แห่งภพ จนจบแจ้ง
ปัญญาแทง รู้ทั่ว ตัวยุ่งยิ่ง
ความโศกเศร้า เผาใจ ไม่แอบอิง
เป็นอันทิ้ง โศกสร่าง ได้ห่างไกล
สี่**ศึกษา** หาทาง เพื่อถางทุกข์
เพียงปลำปลุก **เป็นมุนี** นี้ให้ได้
คือรู้อ ริยมรรค เป็นหลักใจ
สว่างไสว สงบระงับ ดับสิ้นเชิง
ห้าเป็นผู้ **มีใจ ให้คงที่**
ในโลกธรรม ย่ำยี จนยุ่งเหยิง

อันโลกธรรม นำใจ ให้เบิดเบิ่ง
หลงระเริง ด้วยตัณหา อิฏฐารมณ์
ทั้งอนิฏ ฐารมณ์ ให้ขมขื่น
ปลุกตนตื่น เข้าไว้ ไม่มีล่ม
ไม่ไหวหวั่น สั่นรัว กลัวติชม
อย่ามัวจม อยู่ในโอฆ โลกธรรม์
หกเข้าไป สงบระงับ ดับกิเลส
คือตัวเหตุ โลภโกรธ โทษมหันต์
อีกความหลง งงงม ขมขื่นครัน
ต้องฟาดฟั้น บั่นทอน รอนริดไป
อันโลภะ สงบได้ ให้บริจาค
โทสะมาก ใช้เมตตา อัชฌาสัย
อีกโมหะ สงบได้ ให้ตั้งใจ
พิจารณา ว่าอะไร มันไม่ดี
คือใช้โย นิโสมะ นะสิการ
คอยประหาร โมหะ ให้ผละหนี

หรือให้ใช้ **ปัญญา** หาวิธี
คอยคลายคลี่ ให้สงบ หลบหลีกลา
  ข้อที่เจ็ด **มีสติ** คอยตริตรึก
มนัสนึก อยู่ทุกเมื่อ เป็นเนื้อหา
รู้สึกตน **เป็นอะไร** ไม่เฉยชา
และรู้ว่า **ทำอะไร** ไม่ลืมเลือน
ให้สติ เป็นไป ในกายท่าน
เห็นสังขาร ล่วงหล่น อยู่กล่นเกลื่อน
เพ่ง**กายะ คตาสติ** มิแชเชือน
คอยตักเตือน ตนไว้ ให้ตื่นตัว
ต้องวางเฉย ช่างมัน อย่าฝันใฝ่
จะเสียได้ ไม่สำคัญ นั่งสั่นหัว
ไม่รู้ไม่ชี้ มีใจ ไม่เมามัว
ไม่ต้องกลัว ว่าจะโศก โรคนิวรณ์

กายาณาจักร

อันร่างกาย ตายเหม็น เห็นกันสิ้น
บ้างถมดิน ถูกฝัง เป็นรังหนอน
บ้างเผาไฟ ให้มลน บนกองฟอน
แต่เมื่อตอน ยังไม่ตาย วุ่นวายครัน
เปรียบประเทศ เขตแคว้น ดินแดนด้าว
วัดความยาว วาหนึ่ง ซึ่งกรรมสรรค์
หนาหนึ่งคืบ กว้างหนึ่งศอก บอกรูปพรรณ
อันเขตขัณฑ์ แห่งนี้ ที่เราครอง
เรานั้นหรือ คือกษัตริย์ แห่งรัฏฐะ
มุ่งมานะ จะไม่ ให้มัวหมอง
หวังบำรุง ให้รุ่งเรือง ดั่งเมืองทอง
เราจึงต้อง รับภาระ ทุกกระทรวง
หารายได้ ใช้จ่าย หลายหน้าที่
ตามที่มี งบประมาณ เหมือนการหลวง

ต่างกี่ยื่น ความจำนง เจาะจงทวง
ทุกทะบวง ทุกกอง ที่ต้องใช้
กระทรวงผม ส่งมา ค่าจ้างตัด
หรือจ้างดัด จ้างย้อม เครื่องหอมใส่
กระทรวงคิ้ว ค่าดินสอ ขอเอาไป
กระทรวงนัยน์ ค่าดูหนัง ทั้งแต่งตา
กระทรวงหน้า ค่าแป้ง แต่งผัดผิว
จะบิดพริ้ว ก็ใช่ที่ ฉะนี้หนา
กระทรวงหู ตุ้มหูเพชร เม็ดตรูตา
ที่หนักหน้า กระทรวงปาก มากเรื่องกิน
ทั้งหมูเห็ด เป็ดไก่ ใส่ไม่อั้น
เค็มหวานมัน ข้าวเหล้า เอาทั้งสิ้น
กินกันเพลิน เงินทอง ของแผ่นดิน
ดั่งได้ยิน ได้รู้ อยู่ไม่วาย
กระทรวงกาย จ่ายเปลือง เรื่องเสื้อผ้า
คอยจะหา เอาที่เลิศ งามเฉิดฉาย
ทั้งรูปทรง สีสัน พรรณราย

บ้างขอจ่าย อย่างประหยัด รัดไว้นิด
พอปิดป้อง ของส่งวน กวนกิเลส
แสดงเพศ ลับล่อ ก่อกามกิจ
เห็นเป็นงาม ตามกัน ตันหัวคิด
ล้วนแต่ฤทธิ์ ราคะ กระตุ้นเตือน
กระทรวงเท้า ขอเอา รองเท้าใส่
อย่างดีดี ที่ใหม่ใหม่ ใครไม่เหมือน
เราคือองค์ ราชะ ต้องสะเทือน
จะบิดเบือน ก็ไม่ได้ ต้องให้ปั่น
เพียงปกป้อง ครองประเทศ เขตแคว้นหนึ่ง
ยังไม่ถึง หลายประเทศ มากเขตขัณฑ์
ต้องวุ่นวาย หลายอย่าง ต่างพัวพัน
คอยบากบั่น หาทรัพย์ รับบำรุง
ถ้ามีแคว้น มากมาย ขึ้นหลายแคว้น
ทุกทุกแดน ต้องการ ก็พานยุ่ง
ล้วนเรื่องเถอะ เกรอะกรัง ทั้งนั้นนุง

ทำให้รุ่ง เรื่องยาก มากกังวล
แคว้นเล็กเล็ก เกิดผสม เข้าถมทับ
เหตุบังคับ จับจ่าย ต้องขวายขวน
การทำมา หากิน ต้องดิ้นรน
ถึงยากจน ป่นปี้ ไม่มีพอ
เป็นการยาก มากเรื่อง เครื่องร้อยรัด
สารพัด มัดผูก ลูกเมียหนอ
ทุกกระทรวง ทวงทิ้ง ดึงกันกรอ
ต่างก็ขอ พอรัฐ แก้ขัดแคลน
มีบางรัฐ จัดธุระ ไม่ตลอด
ต้องทิ้งทอด ลอยหลุด สุดหวงแหน
ให้ผู้อื่น ขึ้นบังคับ ปรับปรุงแทน
เข้าไปแน่น อยู่ในคุก สุขสบาย
ไม่ต้องยุ่ง รุงรัง ดั่งอิสสระ
หมดพันธะ งบประมาณ การใช้จ่าย
เป็นหน้าที่ ราชทัณฑ์ นั้นมากมาย

ต้องทำลาย เอกราช ขาดเสรี
เพราะขาดความ รู้คิด ผิดและชอบ
ไปประกอบ การกิจ ผิดหน้าที่
ขาดสติ วิริยะ ละความดี
ใช้วิธี เลี้ยงชีวิต ที่ผิดทาง
ถ้ารู้จัก ปรับปรุง บำรุงรัฐ
สมส่วนสัด ตัดทอน รอนเสียบ้าง
เห็นรายไหน ไม่จำเป็น ก็เว้นวาง
ต้องคัดง้าง สางสะ งบประมาณ
กระทรวงไหน ใช้ชุ่ย สุรุ่ยสุร่าย
เห็นว่าจ่าย มากนัก หักตัดหาร
รู้ประกอบ ชอบผิด ในกิจการ
รู้จักราน ริดรอน ค่อนข้างเบา
เห็นช้างขี้ อย่าพยายาม ขี้ตามช้าง
เห็นขุนนาง ขี้คานหาม อย่าตามเขา
รู้รักษา ประเทศ เขตของเรา

รู้จักเผา ตัณหา อย่าตามใจ
นกตัวน้อย ค่อยทำรัง บังแต่น้อย
ใช้จะงอย ปากนิด ผลิตรังได้
เราเป็นคน จนปัญญา หรือว่าไร
จะหวังใคร ให้ช่วย ป่วยการคิด
ตนต้องพึ่ง ตนเอง เร่งขวนขวาย
ได้กับจ่าย ให้สมกัน นั้นไม่ผิด
การอวดโก้ โอ่อ่า เป็นยาพิศม์
ชั่วหรือดี ก็ที่จิต คิดไตร่ตรอง
สัตว์ทั้งหลาย หมายมั่น หันหาสุข
ต้องประยุกต์ ปลุกปล้ำ คลำหาช่อง
ยึดทางชอบ รอบคอบไว้ ไม่ผิดคลอง
ต้องส่อดส่อง มองชั่ว อย่าพัวพัน
จะประสบ พบสุข ไม่ทุกข์ร้อน
สละถอน รอนริด ผิดห่างหัน

ใจสะอาด ปราศมลทิน ผินหาธรรม์
จะสุขสันติ์ หรรษา กว่าจะตาย.

กัลยาณีนุศาสน์

กัลยาณี

งามศักดิ์ศรี ฉวีวรรณ อันเฉิดฉาย
ประพฤติตน พ้นราคี หนีระคาย
ควรกลัวอาย สิ่งชั่ว มัวมลทิน
วัฒนธรรม ของไทย ใช่ของชั่ว
การแต่งตัว นุ่งห่ม เฉิดฉมฉิน
ดูเรียบร้อย ช้อยชด หมดราคิน
ทุกทุกชิ้น เสื้อผ้า อ่าองค์อร
อย่าหลงใหล ใฝ่ฝัน ตะวันตก
ปิดครึ่งอก ถกรั้ง ยังไว้ก่อน
มันอุจาด บาดตา หนางามงอน

ของควรซ่อน อย่าเผย จนเคยชง
อันการบ้าน การเรือน อย่าเชือนเฉย
อย่าละเลย ทอดทิ้ง สิ่งประสงค์
รู้เก็บหอม รอมริบ หยิบบรรจง
อย่าจ่ายลง ให้มาก จะยากจน
ผูกไมตรี มีเยื่อใย บ้านใกล้ชิด
สมานมิตร เข้าไว้ ไม่ไร้ผล
ต้องรักศักดิ์ รักนวล สงวนตน
อย่าปะปน คนชั่ว เจียมตัวไว้
ไฟข้างใน ท่านไม่ ให้นำออก
ไฟข้างนอก อย่านำเข้า มาเล่าไข
พูดแต่เรื่อง จำเป็น จะเย็นใจ
อย่าฝักใฝ่ มั่วสุม รุมนินทา
การอิสสา ริษยา เป็นยาพิษ
มันเกิดฤทธิ์ พยาบาท อย่าปรารถนา
จะโอภา ปราศรัย ใช้วาจา

ในท่าที อ่อนหวาน ซ่านกมล
อย่าส่อพลอ ส่อเสียด พูดเหยียดหยาม
คุ้ยแต่ความ ชั่วเขา เอามาพ่น
ใครจะดี หรือชั่ว ใช่ตัวตน
อย่าไปขน เรื่องเขา เข้าพันพัว
วาจากล่าว สาวออก บอกภาษา
กิริยา บอกสกุล นะทูนหัว
จงจดจำ คำคม อบรมตัว
จะไม่มัว หมองศรี สตรีไทย
อย่าอวดมั่ง อวดมี อวดดีเด่น
ว่าเราเป็น ลูกท่าน หลานคนใหญ่
เราก็คน เขาก็คน ใครดันใคร
ผู้ดีไพร่ ให้กำเนิด เกิดเพราะกรรม
สกุลสูง สกุลต่ำ นั้นกรรมเก่า
สร้างคนเรา จน, มี ดี, ตกต่ำ
คนจะชั่ว หรือดี ที่กระทำ

ผลแห่งกรรม ที่ก่อ ส่อสันดาน
ประพฤติดี มีศีลธรรม แม้ต่ำต้อย
คนก็พลอย สรรเสริญ เกริ่นกล่าวขาน
เชื้อผู้ราก มากดี ที่เป็นพาล
คือวงศ์วาร แห่งไพร่ ใช่ผู้ดี
จงเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แก่ผู้ขัด
ให้มีสัจจ์ มีธรรม ล้ำศักดิ์ศรี
ทำบุญทาน การกุศล ผลทวี
สงเคราะห์ชี สมณะ อนุกูล
อย่าคบเพื่อน ต่างเพศ เที่ยวเตร็จเตร่
อาจซวดเซ เสียศรี มีเรื่องวุ่น
เปรียบดังเช่น เล่นกับไฟ ไม่เป็นคุณ
จะขาดทุน ทุกท่า ไม่น่าทำ
จะชอบรัก ปักใจ กับใครแน่
บอกพ่อแม่ เข้าไว้ ไม่ถลำ
อย่าชิงสุก ก่อนห่าม เหมือนหนามตำ

จะชอกช้ำ ใจเจ้า เฝ้ารำพึง
พรหมจารี นี้เป็นของ ต้องสงวน
อย่ารีบด่วน ชวนใจ ไม่ผันถึง
ปล่อยภาระ กะผู้ใหญ่ ไม่ดันดึง
เช่นนี้จึง ชื่อว่า กัลยาณี
ถ้าแม้นมี ภัศดา จงอย่าข่ม
ปั้นคารม ว่ากล่าว สาวเสียดสี
อวดอำนาจ วาสนา เหนือสามี
สตรีดี เขาไม่ทำ ให้ช้ำใจ
โบราณว่า นารี จะมีผัว
เรื่องการครัว อาหาร เป็นงานใหญ่
ผัวจะรัก ไม่ร้าง ไปห่างไกล
สิ่งอะไร ผัวชอบ ต้องรอบรู้
อันเสน่ห์ ในตัว ให้ผัวรัก
ปลายจ่าหวัก ตักแกง แจ้งใจอยู่
ว่าดีกว่า คาถา ยาแฝดครู

ขอพธู รู้ไว้ ไม่ไร้คุณ
อนึ่งคำ โบราณ ท่านสอนหญิง
มีหลายสิ่ง หลายเรื่อง เป็นเครื่องหนุน
ให้กำหนด จดจำ ไว้ค้ำจุน
เพื่อเพิ่มพูน คุณสมบัติ กษัตรี[๑]
เช่นคำฉันท์ วรรณคดี มีชื่อว่า
กฤษณา สอนน้อง ซึ่งหมองศรี
ผัวเฉยชา พาใจ ไม่ไยดี
ปรึกษาพี่ วิธีใด ให้ภรรดา
มีความรัก ปักใจ ในตัวน้อง
ปรองดอง ในเล่ห์ เสน่หา
น้องกลุ้มกลัด ขัดสน จนปัญญา
ไม่รู้ว่า จัดการ สถานใด
ผัวของพี่ มีถึงห้า น่าจะวุ่น
พี่ใช้คุณ ความดี วิธีไหน

---

๑. กษัตรี หมายถึงผู้หญิงทั่วไป ไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้า (พจนานุกรม)

ภัศดา ห้องค์ จึ่งปลงใจ
ต่างรักใคร่ ในพี่ ไม่มีจาง
กฤษณา สอนน้อง เรื่องครองรัก
ถ้ารู้จัก ปฏิบัติ ไม่ขัดขวาง
คุณสมบัติ กษัตรี วิถีทาง
ซึ่งนวลนาง ปฏิบัติ ภัศดา
นางแยกแยะ แนะนำ พร่ำสั่งสอน
แก่บังอร มิ่งมิตร ขนิษฐา
ควรกำหนด จดจำ เป็นตำรา
สอนบรรดา นารี ที่มีเรือน
ถึงแม้มี สามี ถึงสี่ห้า
รู้รักษา น้ำใจ ใครไม่เหมือน
ชี้ให้เห็น เป็นหลัก เพื่อตักเตือน
มันมิเงื่อน มีแง่ แน่ต้องคิด
ท่านไม่สอน ให้สตรี นี้ชั่วช้า
มีผัวห้า พร้อมกัน นั้นมันผิด

ถือคุณงาม ความดี เพื่อชี้ทิศ
สิ่งใดผิด ใครชอบ มอบบังอร.

นิพพาน

พระชินวร สอนว่า นิพพานะ
เป็นปรมะ สุขะ ละทุกข์ถอน
ไม่เกิดแก่ เจ็บไข้ ไม่ม้วยมรณ์
คือนคร อมตะ พระนิพพาน
เมื่อหมดทุกข์ สุขโศก โรคระงับ
ตัณหาดับ ลับลบ สบแต่ศานติ์
หากอุตส่าห์ พยายาม ข้ามกันดาร
เป็นอันผ่าน เกิดดับ ไม่กลับมา
ใครอยากไป นิพพาน ใช่การยาก
จะออกปาก ฝากให้ ใช่แสร้งว่า
ค่าโดยสาร ผ่านทาง วางราคา

ในอัตรา คนละสาม พาข้ามไป
เสียสละ ละโทส โลภโกรธหลง
อย่าให้ลง เรือตาม ข้ามไปได้
ถ้าไม่ถึง พึ่งกลับ มาฉับไว
จะคืนให้ ค่าโดยสาร แก่ท่านเทอญ
หรือจะเป็น กัปตัน หันหางเสือ
ต้องหาเรือ เพื่อจะไป ไว้แต่เนิ่น
เอาศรัทธา มาสร้าง ต่างเรือเดิน
เพื่อเผชิญ คลื่นลม ระดมแรง
อัปมาท นั้นวาง ต่างหางเสือ
บังคับเรือ ลัดเลาะ หลีกเกาะแก่ง
เอาขันติ นี้เป็นเสา เฝ้าดัดแปลง
การตกแต่ง ผ้าใบ ใช้ปัญญา
ให้สติ นำทาง ต่างต้นหน
ข้ามวังวน ชลธิ ที่เป็นบ้า
กลาสี ที่ไป ในเภตรา

คือบรรดา หมู่สัตว์ ในวัฏฏวน
อันเสบียง เลี้ยงพล ผลทานะ
ที่จาคะ เป็นทาน การกุศล
ขนใส่เรือ เผื่อไว้ ได้แก้จน
ล่องสายชล ทนฝืน คลื่นลมไป
ทะเลบ้า สลาตัน อันเป็นโทษ
คือโลภโกรธ อีกหลง อย่าสงสัย
ต้องชำนาญ ผ่านทะเล เหห่างภัย
ดูให้ใบ รับลม พอสมควร
ตั้งเข็มทิศ บิดพังงา อย่าประมาท
เกรงอำนาจ วาตภัย ใส่เอาบ่วน
เคยล้างล่ม จมนาวา มามากมวล
ถ้าลมหวน ทวนใบ ใช้ความเพียร
อีกทั้งความ เข้มแข็ง รู้แจ้งชัด
มุ่งมนัส มั่นไว้ ไม่หันเหียน
รู้วิธี คลี่ใบ ให้แนบเนียน

ระวังเสี้ยน ข้าศึก ที่ลึกซึ้ง
อย่ากางใบ ให้ตึงนัก มักจะขาด
ถ้าหย่อนนัก มักพลาด อาจไม่ถึง
เดินสายกลาง ทางไหน ไม่หย่อนตึง
หย่อนค่อยดึง ตึงค่อยหย่อน ผ่อนตามลม
เสกคาถา ว่าสติ วิริยะ
ทั้งสัจจะ ประกันได้ เรือไม่ล่ม
อะอุมะ ภาวนา เป็นอาคม
จะได้ชม ถิ่นทิพย์ คือนิพพาน

จักขยาย ธิบายบอก ออกเอ่ยอ้าง
เรื่องค่าจ้าง นาวา พาโดยสาร
ตามราคา พาข้าม สามประการ
เป็นค่ายาน ผ่านอรรณพ ให้ครบครัน

หนึ่งคือโลภ ละโมบมาก ความอยากได้
มีเท่าไร ไม่พอ ขอให้ฉัน
ทั้งยอกยัก ฉักฉ้วง ตักตวงกัน

ไม่ชิดคั้น นั่นของใคร พอใจเอา
ปล้นสะดม ขมขี่ มีอำนาจ
ล้วนสัญชาติ มิจฉา เช่นฆ่าเขา
ทั้งฉ้อฉล กลอุบาย ร้ายไม่เบา
ใช่ของเรา เมื่อไร ไยไม่ตรอง
จงคิดว่า เมื่อเรามา หามีไม่
มีเท่าไร ใครเล่า เป็นเจ้าของ
พอล่วงลับ ดับตาย อย่าหมายปอง
ตกเป็นของ คนอื่น เรื่องครื้นเครง.

สองความโกรธ โหดร้าย คิดหมายมาด
พยาบาท ฆาตกรรม ทำข่มเหง
ไม่ถูกใจ ใครท้า ข้าไม่เกรง
ทำอวดเก่ง ปองร้าย ไม่คลายคืน
เรื่องร้ายแรง แทงฟัน กันให้วุ่น
ดูแค้นขุ่น ไปทุกท่า หน้าไม่ชื่น
บิตุฆาต มาตุฆ่า พร่าด้วยปืน

จิตมัวมิ่น ด้วยโทสะ ไม่ละวาง
พูดใส่ร้าย ป้ายเหม็น ประเด็นเท็จ
ด้วยจงเจตน์ เลศนัย ใส่ความอ้าง
ทั้งส่อเสียด เดียดฉันท์ กันไม่จาง
พูดถากถาง ช่างว่า จาบไน.

สามความหลง งงงม บ่มความโง่
เพราะมิ่นโมห์ เมามัว หัวไม่ใส
เห็นว่าดี นี้เป็นชั่ว ตามัวไป
เห็นชั่วไซร้ ว่าดี นี่แหละนา
จะถือศีล กินเพล ก็เช่นนั้น
ฟังพระสรร สาวเหตุ เทศนา
มหาชาติ ระนาดฆ้อง ก้องศาลา
แม้จะว่า หยาบโลน ตะโกนดัง
เข้าสองง่าม สามแง่ แหล่ตลก
สกปรก สับประดน คนก็หวัง
นิกนิยม ชมเปาะ ช่างเพราะจัง

บ้างก็นั่ง หลับไหล ว่าได้บุญ
จะสูบฝิ่น กินเหล้า ไม่เมาเหมือน
ด้วยแชเชือน เลือนไหล พาให้วุ่น
เพราะโมหา พาหลง ให้งงงุน
ไม่เป็นคุณ แก่ใคร ไร้ราคา.

อันกิเลส สามประการ วิจารณ์ตริ๋ก
มันล้ำลึก มดมัว ชั่วหนักหนา
ต้องใช้ศีล สมาธิ และปัญญา
พิจารณา เห็นโทษ ว่าโหดร้าย
สละสลัด ตัดไป ให้เด็ดขาด
ท่านก็อาจ ไปถึง ซึ่งที่หมาย
จะพบสุข ทุกข์ดับ ไม่กลับกลาย
อย่างมงาย เห็นงาม หามเอาไป
จึงได้บอก ออกปาก ฝากข้อคิด
อบรมจิต ปิดช่อง ตรองแก้ไข
กิเลสสาม ตามที่ว่า จารไน

ทิ้งมันไว้ ข้างหลัง มิบังควร
จะหวงแหน แม้นชอบ หอบไปด้วย
มันจะช่วย ให้ล่ม เพราะลมหวน
มักตั้งทิศ ผิดทาง ขวางลมทวน
ล้วนยั่วยวน ชวนยุ่ง ให้รุงรัง
มันคอยยุด ฉุดคร่า พาวนว่าย
เกิดแล้วตาย ไม่ประสบ พบฟ้าฝั่ง
ปลดให้หลุด ขุดราก บากบั่นพัง
คงมีหวัง สู่แดน แคว้นนิพพาน.

อันตพจน์

ปกิณกะ ธรรมรส จดจารึก
นั่งนอนนึก ตรึกตรอง จำลองสาร
ฝากข้อธรรม ดำริ ตริวิจารณ์
ใครมีญาณ หยั่งดู รู้ชั่วดี

เห็นผิดทาง ขว้างส่ง ลงตะกร้า
ถ้าเห็นว่า ถูกต้อง ตรองถ้วนถี่
จงเริ่มริ ปฏิบัติ ขัดราคี
มุ่งวิถี หนีทุกข์ ปลุกใจตน
เพื่อส่งเสริม เพิ่มศรี กวีวากย์
สู้บั่นบาก พากย์ไว้ อาจได้ผล
ถ้าไม่ผิด คิดคง เป็นมงคล
เพียรนิพนธ์ ค้นคว้า หาข้อธรรม์
หลวงสำรวจ อวดเอ่ย ไม่เคยเทศน์
แต่มีเจตน์ จงจิต คิดใฝ่ฝัน
บูชาไตร รัตนะ อภินันท์
แด่พงศ์พันธุ์ พุทธพรรค เป็นหลักใจ
เดินตามนัย เทศนา ตถาคต
ท่านกำหนด ธรรมบูชา ว่ายิ่งใหญ่
เกินอามิส บูชา ยิ่งกว่าไกล
ถ้าน้อมใจ ปฏิบัติ สัจจธรรม

เป็นของจริง หาสิ่งเทียบ เปรียบไม่ได้
ควรฝักใฝ่ ไล่ราคะ อย่าถลำ
อาจประสบ พบสุข ไม่คลุกกรรม
พึงจดจำ ธรรมรส ทศพล
หมั่นตรองตริก ศึกษา อย่าเลยละ
เป็นธรรมะ ประเสริฐ ล้นเลิศผล
พระโลกนาถ ประสาธน์ให้ ไว้ทุกคน
ใครขวายขวน สนใจ ไกลทุกข์เอย.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์อัสสัมชัญ 51 ซอยบูรพา บางรัก พระนคร
ชาร์ล บารบิเอร์ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา 1966/2509